

Tal MED os og ikke OM os!

En kvalitativ undersøgelse af ledige somaliske kvinders oplevelse af boligsociale indsatsers indvirkninger på deres tilknytning til arbejdsmarkedet

Specialeafhandling - Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Aalborg Universitet, september 2018

Udarbejdet af: Marieta Ognyanova Yunakova og Win Fikri Azima Yusra

Studienummer: 20161033 og 20161017

Vejleder: Maja Lundemark Andersen

Antal typeenheder: 180.972

Indholdsfortegnelse

Abstract	1
Indledning	3
Problemfelt	4
Fakta om somaliere i Danmark.....	5
Somaliere som syndebuk i de danske medier	5
Den socialpolitiske udviklings relevans ift. Somaliske kvinders beskæftigelse.....	8
Problemformulering	10
Begrebsafklaring	11
Boligsociale indsatser i Aarhus Kommune	12
Videnskabsteoretisk position	14
Hermeneutik	15
Kritisk Hermeneutik.....	17
Fænomenologi	19
Metodeafsnit.....	20
Kvalitativ metode: semistruktureret interview	20
Adgang til informanter	23
Informanternes profil	23
Transskribering	25
Analysestrategi	25
Induktiv tilgang	26
Teoretisk ramme.....	27
Analyse	29
Analyse af Somaliske kvinders bopælsforankring	29
<i>Betydning af klassebegrebet i forståelsen af Somaliske kvinder</i>	30
<i>Somaliske kvinders livsform og identiteter</i>	31
<i>Somaliske kvinders stærke bopælsforankring</i>	33
<i>Somaliske kvinders positionering i et moderne projektsamfund</i>	35
<i>Somaliske kvinders ambivalente sandheder og hvordan de navigerer i disse</i>	37
<i>De somaliske kvinders syn på arbejde</i>	42
<i>Udfrakommende faktorer, som kan påvirke Somaliske kvinders bopælsforankring</i>	46
<i>Delkonklusion</i>	49
Analyse af mediators rolle i boligsociale indsatser	50

<i>Analyse af Somaliske kvinders oplevelse af Jobcenter Aarhus</i>	50
<i>Betydning af mediators tilgang i arbejdet med Somaliske kvinder</i>	62
<i>Betydningen af mediators profil i arbejdet med Somaliske kvinder</i>	67
<i>Delkonklusion</i>	71
Kvalitetsbedømmelse af specialets empiriske datamateriale	72
Troværdighed	72
Bekræftbarhed	72
Overførbarehed	73
Diskussion om den ideelle indsats i arbejdet med Somaliske kvinder	74
Konklusion	77
Litteraturliste	80
Bilag	85

Abstract

This thesis, which is a study of women of Somali origin and their experiences with social programs in Gellerup, aims to help Somali women establish connections to the labor market. To that end, it explores how Somali women reflect on the efforts of social authorities to improve their chances of employment through projects that are not directly run by municipality authorities in Aarhus, Denmark.

The foundation of this research was the assumption that local programs with an employment focus contribute to Somali women engaging in regular employment. It found sufficient evidence that social projects are being executed in the local area, and participation in them does not require long transport times. Moreover, these projects recognize the importance of building a solid and positive relationship with Somali women by considering their specific characteristics. This thesis aims to identify and assess the factors that might contribute to successfully placing Somali women in regular employment while considering that activation projects that are run by municipality authorities have been unable to meet this goal.

To investigate the abovementioned questions, this study applied a qualitative approach. The collected data included three semi-structured qualitative interviews with women who are participating in local social projects that are intended to develop their skills and help them become more attractive to the labor market and one interview with a Somali woman who is mentoring other Somali women regarding employment. The obtained information was treated by applying critical phenomenological and hermeneutic approaches and analyzing it via an intersectional theoretical framework. Theoretical concepts and terms, such as “lifeform of housewives,” “multiple identities,” “discrimination,” “creaming,” “empowerment,” etc., were interplayed with the empirical data to identify the patterns that led us to our conclusions.

The examined study field presented a number of trends and findings, with a main conclusion being that women of Somali origin appear to be influenced by both the social and cultural structures in which they were raised. Specifically, being a mother and a housewife defines their identity, which

limits their prospects for entering the labor market. The initial assumption of this thesis, that a workplace that is situated closer to a Somali woman's living area is more attractive to her, was conditionally contradicted on the basis of the empirical data alone. However, further analysis indicated that the distance between work and home can be of great importance for women of Somali origin because they struggle to maintain their housewife identity while simultaneously meeting society's demands for being part of the Danish workforce.

Another conclusion of great significance was that the presence of a mentor in local social activities that have an employment focus is a major decisive factor for establishing a good relationship between local social projects' representatives and unemployed Somali women. Empirical data confirmed our suspicion that building trust and approaching women of Somali origin in ways that empower them is crucial for the successful fulfilment of local social projects. Furthermore, the research revealed contradictory results regarding the importance of the mentor's origin and language.

While participating in a local social project with an employment focus, women of Somali origin feel recognized for their skills and achievements and accepted and respected, despite their different values, interests, and priorities. The empirical evidence also found unquestionable contradictions regarding social activities with a focus on employment that are regulated and governed by the municipality authorities versus those of local social projects.

Indledning

Dette speciale tager udgangspunkt i ledige, aktivitetsparate førstegenerations somaliske kvinders oplevelser med at deltage i boligsociale indsatser i Gellerup. Vi har i nærværende speciale sat os for at undersøge, hvilke betydninger de lokale indsatser kan have for somaliske kvinders integration på arbejdsmarkedet. Fokus for dette projekt er somaliske kvinders egne opfattelser af, hvilken betydning geografisk placering af de boligsociale aktiviteter kan have for deres motivation for deltagelse, samt om mediators rolle i boligsociale indsatser har afgørende betydning i relation til, at gruppen kan komme tættere på arbejdsmarkedet.

Der har i de senere år været stor medie- og socialpolitisk fokus på denne gruppe af kvinders svage tilknytning til arbejdsmarkedet. Efter vores optik kan dette have en indvirkning på, hvordan kvinderne positionerer sig i majoritetssamfundet og minoritetsgruppen, samt hvordan de navigerer sig gennem livet i Danmark.

I begyndelsen var vores intention at undersøge problematikker funderet i diskriminations- og integrationsudfordringer. Vi var inspireret og provokeret af den negative offentlige og politiske debat, der omhandlede somaliske kvinders høje arbejdsløshed, da specialets problemformulering blev udarbejdet. Vores diskussioner og indledende litteratursøgning ledte interessen videre til, hvilke indsatser der er implementeret på området med henblik på at hjælpe gruppen i beskæftigelse. Den forudgående undersøgelse og egne praksiserfaringer som socialrådgiver i Jobcenter Viborg viser, at beskæftigelsesindsatsen ofte støder på en række udfordringer og ikke opnår de forventede resultater. Modsat har boligsociale indsatser, der foregår på lokalt niveau, en meget mere fremmende effekt på gruppens beskæftigelse. Vi stiller os dermed undrende over for, hvordan somaliske kvinder forholder sig til den lokale indsats. Det ville derfor være interessant og relevant at undersøge, om der er sammenhæng mellem kvindernes positive indstilling og de forskellige identiteter, der udspringer af deres klasse, køn og etnicitet, og som de konstruerer når de færdes i såvel minoritetsgruppen som i majoritetssamfundet.

Det viste sig under udarbejdelsen af vores undersøgelse, at alle vores informanter havde en intention om at arbejde og at de ikke anser de store familier, de passer alene, som en forhindring for at varetage et ordinært arbejde. Dette vakte vores interesse, da det udfordrede vores fordomme og forforståelse, og påpegede vores begrænsede kendskab på dette område. Vi havde netop en forestilling om, at somaliske kvinder ikke er motiverede i tilstrækkelig grad til at opnå beskæftigelse, og at de ville begrunde det med deres mange børn og deraf følgende forpligtelser.

I forbindelse med vores undersøgelsesproces har vi dannet os nye forståelser omkring somaliske kvinders motivation for at opnå beskæftigelse. Den nye forståelse har bidraget til at indse, at motivation i sig selv ikke er en stærk nok faktor til at få tilknytning til arbejdsmarkedet. Vi stiller os undrende over, at jobcentrets indsats ikke fremmer beskæftigelsen hos de ledige, motiverede somaliske kvinder, mens de boligsociale indsatser kan bane vejen til selvforsørgelse.

Således blev vi inspireret til dette speciale, hvori vi vil forsøge at fremhæve de centrale elementer i lokale beskæftigelsesrettede sociale indsatser med somaliske kvinder, der er bosat i Gellerup. Vi ønsker følgelig at kaste et kritisk lys på en af de mange usynlige facetter, der relaterer sig til første-generations somaliske kvinders tilværelse i Danmark.

Problemfelt

Personer med ikke-vestlig oprindelse udgør størstedelen af indvandrere og efterkommere i Danmark. Analyse fra Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) indikerer, at denne gruppe står over for de største udfordringer, når det gælder integration på arbejdsmarkedet. Desuden er etniske minoritetsborgere generelt underprivilegerede sammenlignet med majoritetsbefolkningen. De er således i højere grad udsat for arbejdsløshed end personer, hvis etnisk oprindelse er dansk ligesom de generelt er underrepræsenterede i uddannelsessystemet. Disse sociale forhold betyder, at gruppen af ikke-vestlige indvandrere modtager de laveste forsørgelsesydelse, hvilket kan føre til marginalisering og fattigdom (SFI, 2015).

Fakta om somaliere i Danmark

Den ottende største gruppe blandt indvandrere og efterkommere er somalierne. I 1990'erne opstod der borgerkrig i Somalia, hvilket førte til, at mange somaliere blev nødt til at flygte fra landet. De første og fleste somaliere kom til Danmark i 1991. Mange af disse somaliere fik opholdstilladelse i Danmark som flygtninge, men siden 1999 har mange nyankomne somaliere fået opholdsstatus i Danmark som familiesammenførte (SFI, 2003).

Som nævnt er specialets målgruppe første generations somaliske kvinder. Vi finder det derfor relevant at redegøre for beskæftigelsesfrekvensen blandt kvinder med indvandrerbaggrund med det formål at belyse, hvordan somaliske kvinder er placeret i statistikkerne sammenlignet med andre kvinder med indvandrerbaggrund. Tal fra Danmarks Statistik viser, at den laveste beskæftigelsesfrekvens findes blandt gruppen af kvinder fra Syrien, Somalia, Libanon, Irak og Afghanistan. Kvinderne er ligeledes stærkt repræsenterede blandt borgere på offentlig forsørgelse (Danmarks statistik, 2017).

Vores valg af målgruppe for undersøgelsen bunder i, at vi mener, at gruppen af somaliske kvinder ofte bliver gjort til syndebuk i den socialpolitiske tone omkring muslimske kvinders manglende tilknytning til arbejdsmarkedet. Dette på trods af, at somalierne udgør en lille gruppe sammenlignet med andre indvandrergrupper med svag tilknytning til arbejdsmarkedet.

Somaliere som syndebuk i de danske medier

Når man søger på "somaliske kvinder og beskæftigelse" på Google, handler de første 10 artikler om somaliske kvinders ledighed og integration i Danmark. Alle artikler har en negativ klang omkring somaliske kvinder og deres integrationsproblemer i det danske samfund.

Det er væsentligt at nævne, at vi er bevidste om, at google-søgningerne ikke er en absolut, valid viden forstået på den måde, at en tilsvarende søgning på en anden søgemaskine ikke nødvendigvis ville vise det samme. Vi har på trods af ovennævnte valgt at inddrage ovenstående google-søgninger

af ovennævnte artikler med henblik på at danne ramme for specialets genstandsfelt og den videre kvalitative undersøgelse.

Den første overskrift lyder som følger: "Otte ud af ti arbejder ikke: Somaliske kvinder er milevidt fra arbejdsmarkedet" udgivet af Fyns Stiftstidende i 2018. Den anden lyder: "Hvorfor er somaliere dårligt integreret?" et debatindlæg i Jyllands Posten i 2018, og den tredje: "Somaliske kvinder kan ikke dansk skal trækkes i kontanthjælpen, mener S" udgivet af TV2 Fyn i 2018. Disse eksempler illustrerer mediernes dækning og tonen omkring de somaliske kvinders manglende tilknytning til arbejdsmarkedet og deltagelse i samfundet. Ændrer vi derimod søgningen med libanesiske, irakiske eller syriske kvinder, viser søgningen ikke nær så mange negative artikler om irakiske, syriske og libanesiske kvinder. Ved de libanesiske kvinder viser søgningen ingen negative artikler. Søgningen viser 1 negativ artikel ud af de første 9 med hensyn til irakiske kvinder. I forhold til de syriske kvinder viser søgningen 8 negative artikler ud af de første 10, og mange af artiklerne handler om, at de syriske kvinder kommer mindre i arbejde end mændene. Hvad angår de syriske flygtninge er det vigtigt at have i mente, at de er kommet til Danmark inden for de seneste år. Derfor er det på nuværende tidspunkt svært at sige noget om deres tilknytning til arbejdsmarkedet og deltagelse i det danske samfund på længere sigt (Danmarks statistik, 2017).

Inddragelsen af disse tre nationaliteter er interessant, fordi statistikkerne, som Danmarks Statistik har publiceret hvert år siden 2007, i "Indvandrere i Danmark", viser, at disse nationaliteter er overrepræsenteret i forhold til ledighed blandt kvinder og mænd. Vi mener, at der er en væsentlig forskel i den måde, hvorpå ledighed og integrationsproblematikker italesættes i det offentlige rum, når det drejer sig om somaliere i Danmark.

Eksempelvis har Dansk Folkeparti (DF) i et opslag på Facebook opstillet et spørgsmål om, hvorvidt somaliske kvinder er en byrde eller en berigelse i Danmark. Under videoen skrev DF følgende: *"Synes du, at de fleste somaliske kvinder i Danmark er en berigelse eller en byrde? Skriv berigelse eller byrde i kommentarfeltet og tryk synes godt om og del, hvis du også synes, det er under al kritik, at i 2016 var hele 79 procent af de somaliske kvinder mellem 30 og 59 år på offentlig forsørgelse!"* (Jyllands-Posten, 2018).

Opslaget er senere hen blevet kritiseret for at være racistisk, og at DF's indflydelse i dansk politik er medvirkende til at stigmatisere en bestemt befolkningsgruppe i det danske samfund.

D.18.2.2018 sendte TV2 en udsendelse, der handlede om, at mange somaliske kvinder i Vollsmose ikke er i lønnet arbejde, og ikke taler det danske sprog. En somalisk kvinde som blev interviewet i indslaget og har boet i Danmark i 18 år oplyser, at hun er arbejdsløs, og forstår dansk men taler ikke sproget. Ydermere kommenterede Lars Løkke Rasmussen på indslaget og sagde følgende: "Vi har tilladt, at der er vokset nogle parallelsamfund op, hvor folk har kunnet isolere sig. I det her tilfælde er det at holde fast i en somalisk kultur og tøffe rundt og snakke på eget sprog med nogle jævnaldrende kvinder, uden overhovedet at tage det danske samfund til sig. Det skal vi gøre noget ved." (TV2-nyheder, 2018).

Ovenstående citat af Lars Løkke Rasmussen og DF's Facebook opslag illustrerer tonen og debatten omkring den somaliske befolkning. De ovenstående sager, som konkret relaterer sig til somaliere, har med tiden fået for stor opmærksomhed i medierne og i den politiske arena. I 2018 stod de somaliske kvinder for skud. Alle disse eksempler og den måde, problematikkerne er blevet italesat på, kan medvirke til at styrke den eksisterende forestilling om, at somaliere har svært ved at integrere sig i Danmark samt finde fodfæste på arbejdsmarkedet.

På baggrund af det ovenstående kan vi antage, at somaliske kvinder er en specifik og udfordrende gruppe for Socialt arbejde, der er svær at integrere i det danske samfund og på arbejdsmarkedet. Set fra et intersektionelt perspektiv kan det skyldes, at mange forskellige kategorier som køn, etnicitet og klasse spiller ind og vanskeliggør arbejdet med denne gruppe. Desuden hersker der mange stereotype forestillinger, som danner rammen for samfundets måde at betragte somaliske kvinder på. Det rejser diskussionen om, hvorvidt gruppen af somaliske kvinder skal behandles ud fra de samme metoder og sociale programmer som resten af samfundets borgere, eller om der er behov for at inddrage sociale indsatser, der tager hensyn til deres sociale og kulturelle baggrund.

For at belyse problematikken omkring indsatsen med somaliske kvinder finder vi det væsentligt at dykke ned i den socialpolitiske udvikling for at forstå de rationaler og handlinger, der ligger bag i arbejdet med ledige minoritetsborgere. Dette vil vi udfolde i det følgende.

Den socialpolitiske udviklings relevans ift. Somaliske kvinders beskæftigelse

Indenfor de seneste år er der sket et skift i den danske socialpolitik. Én af de første store ændringer i velfærdspolitikken var forandringen fra en traditionel til en neoliberal stat, som illustreres af en udvikling af socialpolitikken i retning mod beskæftigelsespolitik, hvor fokus er på beskæftigelse frem for at sikre alle borgeres grundlæggende økonomiske, sociale og sundhedsmæssige forhold. I den neoliberale velfærdsstat er tankegangen, at individet skal gøres mere selvansvarligt for egen lykke og velfærd uden at tage højde for, at ikke alle er i stand til dette (Andersen, 2013).

Med udgangspunkt i den socialpolitiske udvikling kan det antages, at integrationspolitikken afspejler de samme tendenser. Før 1999 var hensigten at beskytte etniske minoritetsborgere og hjælpe dem til en tilværelse i Danmark. Siden har integrationspolitikken bevæget sig væk fra dette hjælpeperspektiv mod et beskæftigelsesperspektiv, der stiller krav til, at indvandrere skal blive selvforsørgende hurtigst muligt.

En af vores informanter Roda har en holdning til problematikken omkring ledighed blandt indvandrere, herunder specielt somaliere, som taler ind i en socialpolitisk diskussion om paradigmeskiftet fra *welfare* til *workfirst* menneskesyn. De somaliske kvinders manglende tilknytning til arbejdsmarkedet kan ifølge Roda skyldes den daværende arbejdsmarkedspolitik fra 1993/1994.

Roda kritiserer denne politik for at være ineffektiv og for at have medvirket til at gøre ledige borgere passive i det offentlige system.

“ (...) jeg tror en del af regeringen og staten har også skylden eller dele af skylden, fordi når man kommer fra flygtninge og borgerkrig, så har man brug for ro. Nogle gange når man får ro også er der ikke nogen der gøre noget ved dem. Så fortsætter man med at bare være passiv. (...) Men her så

ser man, at på et tidspunkt vil man forvente af dig, at du skal være selvstændig, men hvornår det har man aldrig sagt. Og det pres, som den danske regering startede i dag, den skulle have været startet for længe siden.” (Informant, Roda).

Rodas citat indikerer, at arbejdsmarkedspolitikken, der blev ført i 1990'erne, var passiv og medvirkede til at parkere mennesker i et passivt system. Resultatet af den daværende arbejdsmarkedspolitik kan spores frem til i dag, hvor mange somaliske mænd og kvinder stadig har svært ved at være selvforsørgende og finde fodfæste på arbejdsmarkedet (Danmarks Statistik, 2017). I Rodas optik blev der dengang ikke stillet krav til udlændinge i forhold til uddannelse eller arbejde. Roda oplyser, at hun i princippet kunne have levet af kontanthjælp og hygget sig i en lille lejlighed sammen med sin mand og børn. Det liv kunne hun dog ikke se sig selv i.

Det fremgår tydeligt af Danmarks Statistiks tal, at beskæftigelsesindsatsen i arbejdet med vores målgruppe ikke har haft en beskæftigelsesfremmende effekt. Ifølge Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering er borgernes motivation og den individuelle tilgang i arbejdet med borgere med forskellige behov den vigtigste forudsætning for at jobcentrets beskæftigelsesindsats kan virke. (Beskæftigelsesministeriet, 2014).

Forud for vores undersøgelsesproces har vi haft et indledende interview med næstformand i Gellerupparkens afdelingsbestyrelse af den boligsociale helhedsplan, Abdinasir Jama Mohamed. Han påpeger, at somaliske kvinders oplevelser med jobcentrets beskæftigelsesindsats er negative, fordi den ikke er tilpasset den lediges individuelle behov og ønsker. Relationen mellem den enkelte ledige og dennes sagsbehandler er en anden afgørende faktor, som kan fremme borgernes motivation for deltagelse og dermed deres beskæftigelsesmuligheder.

Det ovenstående er et udtryk for, at jobcentrets indsats nedprioriterer vigtigheden af at skabe en tillidsfuld relation med borgeren og forholde sig til borgerens situation med udgangspunkt i individuelle små såvel som store potentialer. Den nuværende beskæftigelsesindsats har fokus på selvforsørgelse hurtigst muligt og de forskellige minoritetsgrupper bliver ligestillet med borgere af etnisk dansk oprindelse med hensyn til at opnå tilknytning til arbejdsmarkedet. Denne ligestillingstilgang

stiller vi kritiske overfor. Vi mener, at det i arbejdet med somaliske kvinder er væsentligt at tage højde for faktorer som køn, klasse, etnicitet og kultur for at forstå de somaliske kvinders udfordringer i relation til deres manglende tilknytning til arbejdsmarkedet.

Vores litteratursøgning og indsamlede empiriske data indikerer, at boligsociale aktiviteter på lokalt niveau i højere grad er hensyntagende i arbejdet med vores målgruppe, og tager højde for de faktorer, vi nævner ovenfor. Dermed har vi valgt at undersøge, om denne tilgang reelt kan fremme beskæftigelsen blandt førstegenerations somaliske kvinder.

Ovenstående overvejelser leder frem til følgende problemformulering.

Problemformulering

Hvordan oplever somaliske kvinder i Gellerup de boligsociale indsatsers betydning for deres integration på arbejdsmarkedet?

- Hvordan oplever somaliske kvinder deres bopælsforankring i relation til deres motivation til at deltage i arbejdsrelaterede aktiviteter?

- Hvordan oplever somaliske kvinder mediators rolle som brobygger i de boligsociale indsatser i relation til at opnå tættere tilknytning til arbejdsmarkedet?

Begrebsafklaring

I det nærværende vil vi kort redegøre for begreber som *bopælsforankring*, *mediator*, *livsformer* og *identitet*. Formålet med dette afsnit er at skabe en tydelig forståelsesramme af de faglige begreber, vi anvender i specialet.

Bopælsforankring: Refererer til somaliske kvinders evne til og mulighed for at bevæge sig udenfor deres bopæl og lokale miljø. Begrænset bopælsforankring relaterer til, at vores målgruppe lader sig begrænse med hensyn til deltagelse i samfundet og arbejdsrelaterede aktiviteter på baggrund af den store geografiske afstand. Efter vores forforståelse har bopælsforankring en betydning for effekten af boligsociale indsatser og beskæftigelsesindsatsen i Aarhus Kommune.

Mediator: Mediator-begrebet dækker over personer, der bygger bro mellem det offentlige system og borgeren. Mediatorens funktion i boligsociale indsatser er at oversætte det offentlige systems sprog til borgeren på en forståelig og rummelig måde. Desuden spiller mediatoren en væsentlig rolle i relation til interaktionen mellem borgerens behov og kompetencer, og hvad indsatsen kan tilbyde. I dette speciale vil mediator-begrebet kun operere ud fra et beskæftigelsesrettet fokus (Andersen, 2008).

Livsformer: Når vi opererer med begrebet livsformer, læner vi os op ad Marianne Skyttes teoretiske anskuelser. Med afsæt i Marianne Skyttes tankefigurer om livsformer er der 5 forskellige livsformer: Husmorlivsformen, den karrierebundne, lønarbejderen, den selvstændige og baglandslivsformen. Det karriereorienterede individ realiserer sig selv gennem jobbet og lever for sit job. Lønarbejderens hensigt er at tjene penge for at realisere sig selv gennem fritidsinteresser. Den selvstændige kan ikke kende forskel på erhverv og fritid, og baglandslivsformen refererer til et liv, hvor kvinden dedikerer sit liv til at opretholde mandens image (Skytte, 2016).

Specialet vil primært læne sig op ad husmorlivsformen, da vi mener, at somaliske kvinders livssyn ikke stemmer overens med majoritetens. Omdrejningspunktet for husmoderens liv er opretholdelsen af familielivet og udførelsen af praktiske gøremål i relation til børnepasning, rengøring, indkøb,

madlavning, etc. Husmoderens selvrealisering bliver ikke forbundet med ordinært arbejde, men nærmere med at skabe harmoni i familien (Skytte, 2016).

Identitet: Når vi i dette speciale opererer med begrebet identitet, har vi en forståelse af, at identitet er en dynamisk og foranderlig størrelse, der kan ændre sig afhængigt af kontekst, tid og rum. Begrebet tager afsæt i Goffmans tankefigurer om *dobbeltblik på selvet*. Goffmans måde at anskue og forstå identiteter på relaterer til, at hvert individ har mange forskellige identiteter afhængigt af kontekst. Identiteter bliver konstrueret i interaktionen med de andre, samt individets måde at spejle sig selv gennem andre (Andersen, 2013).

Boligsociale indsatser i Aarhus Kommune

Dette afsnit har til formål at redegøre kort for den beskæftigelsesfremmende boligsociale indsats, som er en del af Boligsocial helhedsplan for Gellerup og Toveshøj 2014-2017. Gellerup (Toveshøj) er kendt som et af landets mest udsatte boligområder med væsentligt høj ledighed og massive sociale problemer. Den boligsociale helhedsplan har til formål at styrke området ved at bekæmpe kriminalitet og ledighed, samt sikre beboernes tryghed, trivsel, aktiv beboerinvolvering i det lokale foreningsliv, og selvforsørgelse. De helhedsorienterede boligsociale indsatser har fokus på borgerens hele liv og er inddelt i fire indsatsområder, som er uddannelse; beskæftigelse og erhverv; børn, unge og familier; beboernetværk, inddragelse og demokrati samt image og kommunikation. Indsatserne er orienteret mod forskellige målgrupper og problematikker, og deres indhold og praksis dækker over en række aktiviteter, blandt andet lektiehjælp, rådgivning af unge vedrørende fritidsjob, debatter omkring demokrati og borgerinddragelse, blokambassadører, etc. (Boligsocial helhedsplan for Gellerup og Toveshøj, 2014).

Når vi anvender begrebet boligsociale indsatser, refererer vi til den del af den samlede boligsociale helhedsplan, der supplerer de kommunale beskæftigelsesindsatser og sørger at fremme beskæftigelsen blandt de svageste ledige borgere. Vejen til beskæftigelse kan ofte være lang og for en del udsatte ledige handler det i første omgang om at få hjælp til at håndtere de udfordringer, de har ud over ledighed. Somaliere udgør den tredjestørste gruppe, der bosætter sig i Gellerup. Netop derfor

har vi valgt at undersøge indsatser, der er forankret i Gellerup, og ikke andre områder (Boligsocial helhedsplan for Gellerup og Toveshøj, 2014).

De boligsociale indsatser i Gellerup har en positiv effekt på beboerne, hvilket fremgår af nedenstående citat. I et interview i Aarhus Stiftstidende fra oktober 2017 udtaler Abdinasir Jama Mohamed, næstformand i Gellerupparkens afdelingsbestyrelse af den boligsociale helhedsplan, følgende:

“Der er et stort behov for, at der sker noget socialt arbejde i området. Og vi kan se, at det har påvirket området positivt. Flere unge og voksne er kommet i beskæftigelse, og mange, især kvinderne, er kommet ud og mødes i grupper, til workshops eller andre aktiviteter.”
(Aarhus Stiftstidende, 2017).

I vores interview med Abdinasir Jama Mohamed fremhæver han, at den boligsociale helhedsplan for Gellerup og Toveshøj 2014-2017 blandt andet er inspireret af Shaqo-projektet, der også har været fremmende for beskæftigelsen af ledige somaliske kvinder. Af denne grund er Shaqos erfaringer blevet et springbræt for de kommende boligsociale beskæftigelsesindsatser. Shaqo betyder arbejde på somalisk. Med støtte fra EU's Socialfond havde projektet til formål at hjælpe somaliere i arbejde (Gellerup.nu, 2008).

Shaqo-projektet har haft stor succes med at få indvandrerkvinder, herunder specielt somaliske kvinder, i selvforsørgelse. En af grundene til det er dets empowerment-tilgang og Shaqo-konsulenternes relation til kvinderne. Vi har på baggrund af Shaqo-projektet ladet os inspirere af Shaqo-konsulenternes funktion. Ud fra evalueringen af projektet anser vi Shaqo-konsulenternes funktion som mediatorer, der prøver at bygge bro mellem jobcentrets logik og kvindernes egne behov og kompetencer i lyset af en beskæftigelsesindsats. Shaqo-projektet har langt hen ad vejen formået at skabe en balance mellem jobcentrets krav og forventninger til kvinderne og på den anden side vægte kvindernes behov og kompetencer i processen om at få dem til at blive selvforsørgende (Andersen, 2008).

Som nævnt i det ovenstående bygger de beskæftigelsesrettede boligsociale indsatser på Shaqos tankegang og idealer. Det kommer blandt andet til udtryk i deres tilgang i arbejdet med vores målgruppe i den socialøkonomiske virksomhed Kaffe Fair. Eksempelvis har Kaffe Fair ansat mediatorer med henholdsvis svensk og somalisk oprindelse, der har hjulpet mange somaliske kvinder med at få et hygiejnebevis med det formål, at vejen til beskæftigelse virker realistisk. Ydermere har Kaffe Fair til formål at afklare, oplære og vejlede inden for madlavning, salg, service og rengøring i samarbejde med Jobcenter Aarhus og FVU-danskundervisning. Mange af de kvinder, som har været tilknyttet Kaffe Fair, har efterfølgende fået arbejde i Somali Food. Somali Food er en restaurant, der laver kantinemad, samt et aktivt cateringfirma, som leverer mad til hele Aarhus. Maden afspejler primært mangfoldigheden i Gellerup, og medarbejderne i virksomheden består kun af kvinder med somalisk oprindelse. Somali Foods relevans for dette speciale vil vi udfolde nærmere i analysedelen.

Videnskabsteoretisk position

I det følgende vil vi kort redegøre for specialets videnskabsteoretiske position, og hvordan vi har anvendt den videnskabsteoretiske tilgang. Overordnet har den videnskabsteoretiske positionering i specialet betydning for den metodiske og analytiske tilgang til vores undersøgelse. Endvidere har vores videnskabsteoretiske tilgang konsekvenser for, hvad vi kan undersøge, hvordan vi kan undersøge det, og hvad vi kan uddrage af det undersøgte (Juul, 2012). Specialets emne med udgangspunkt i somaliske kvinders eget perspektiv lægger op til, at vi placerer os indenfor den hermeneutiske og fænomenologiske position.

Anvendelsen af den fænomenologiske orientering hjælper os til at indfange, samt få en dybere forståelse af de somaliske kvinders personlige oplevelser og erfaringer af ledighed i mødet med Jobcenter Aarhus, samt boligsociale indsatser i Gellerup. Fænomenologien opererer ud fra en neutralitetsforståelse i relation til indsamling af kvalitative interviews, hvilket relaterer til, at forskeren skal være bevidst om sine fordomme og forforståelser, men de bør ikke influere på undersøgelsesprocessen (Juul, 2012). Efter vores forforståelse kan en forsker ikke være neutral i arbejdet med en kvalitativ undersøgelse, hvorfor vi i dette speciale overvejende vil positionere os som kritiske hermeneutikere. Vi har en opfattelse af, at ethvert menneske er et fortolkende individ, der er drevet af

sin forforståelse og fordomme med hensyn til at skabe mening af eksempelvis et socialt problem. Konstruktionen og dannelsen af nye forståelser sker gennem selvkritik og refleksion over den gamle forforståelse med henblik på at skabe nye fortolkninger og forståelseshorisonter. Vi anser vores fortolkninger, forforståelse og fordomme som viden af en dynamisk karakter, der kan ændre sig over tid, rum og kontekst. Derfor vil specialets analyse bære præg af vores fortolkninger af informanternes udsagn med det formål, at de kan give et bud på en dybdegående besvarelse af specialets problemformulering.

Hermeneutik

Vi finder den hermeneutiske tilgang relevant for vores problemstilling, da vi ønsker at fortolke de fænomener, der fremtræder i vores kvalitative interviewundersøgelse. Herefter bliver vores forforståelse et aktivt element i forståelsen af de undersøgte fænomener. Som hermeneutikere kan vi overskride vores tidligere forståelse og opnå horisontsammensmeltning med det fænomen, der undersøges. Hermed bliver det muligt at opnå en ny forståelsesramme i forhold til de boligsociale indsatser omkring somaliske kvinder i Gellerup, samt hvilke betydninger de har for kvindernes beskæftigelsesmuligheder.

Udgangspunktet for den hermeneutiske tilgang er, at vores forståelse af verden ikke er umiddelbart tilgængelig, den kræver fortolkning. Vi står over for en fortolkningsopgave, der handler om at nå frem til den bedst mulige fortolkning og at overbevise andre om, at det virkelig er den bedste fortolkning (Juul, 2012). I vores analyse vil vi bestræbe os på at tydeliggøre vores fortolkninger af somaliske kvinders udsagn og begrunde dem i anerkendte teorier.

Centralt inden for hermeneutikken er den hermeneutiske cirkel, som kan beskrives som den cirkulære vekselvirkning, der opstår, når vi bruger vores forforståelse til at fortolke noget med. Man kan ikke forstå de enkelte dele uden først at forstå helheden og man kan ikke forstå helheden uden først at forstå de enkelte dele. Det er sammenhængen mellem delene og helheden, der bliver meningskabende, og som kontinuerligt danner ny viden om det undersøgte. Den hermeneutiske cirkel kan også ses som en spiral: Hver gang man har fået en ny forståelse, kan processen gentages, således at

man hele tiden udvider sin horisont og får en ny og større forståelse. Forskeren flytter således ind i cirklen, hvor forskeren arbejder ud fra sin egen forståelseshorisont. Derefter bliver forskerens fordomme testet mod virkeligheden, og nye forståelser dukker op, som man skal være åben overfor (Juul, Pedersen, 2012).

På denne måde fungerer samspillet mellem teori og empiri som en hermeneutisk proces, hvor forforståelser sættes i spil med nye erfaringer og empiriske fund, og erkendelsen skabes således i en horisontsammensmeltning mellem os som forskere og materialet (Juul, 2012). Vores analyse vil bære præg af den hermeneutiske undersøgelsesproces.

Som forskere sætter vi ikke os selv i parentes overfor den verden, undersøgelsesfeltet bevæger sig i, men vi erkender at være en del af den. Det gør vi blandt andet ved at inddrage vores egne forforståelser om somaliske kvinder i fortolkningsprocessen, som er præget af vores egne uddannelsesmæssige, personlige og professionelle erfaringer med vores målgruppe. Erkendelse sker i en cirkelbevægelse mellem vores egne fordomme og de somaliske kvinders egne oplevelser af de boligsociale indsatser og deres betydning for kvindernes integration på arbejdsmarkedet.

Som nævnt i det ovenstående kræver anvendelsen af den hermeneutiske tilgang i specialet, at vi inddrager og trækker på den viden og forforståelse, vi i forvejen har, for at forstå undersøgelsesgenstanden. Vores interesse for at undersøge somaliske kvinders oplevelse af de boligsociale indsatser har rod i vores forforståelse om, at somaliske kvinders deltagelse i boligsociale indsatser kan bidrage positivt til deres integration på arbejdsmarkedet, da de boligsociale aktiviteter i højere grad formår at fokusere på individets unikke behov i forhold til jobcentrets beskæftigelsesindsats.

Det er uundgåeligt at medbringe vores forforståelser i undersøgelsesprocessen. Det sikrer, at vi som forskere er i stand til at stille relevante spørgsmål og udarbejde en interviewguide, der bygger på vores forforståelser. Den hermeneutiske tilgang giver os således mulighed for løbende at teste vores forforståelser, sætte dem i spil med nye erfaringer, justere dem og forkaste dem, hvis de ikke bliver bekræftet. Vi har bestræbt os på at være åbne overfor nye emner under hele interview og kodningsprocessen, samt at undlade temaer, som viser sig ikke at være relevante for vores problemstilling.

Under interviewene oplevede vi, at vores forforståelser gradvist blev ændret. Under empiriindsamling kunne vi spore nye sammenhænge, som vi ikke havde tænkt på forinden, og som dannede nye forståelser, som vi ville forfølge. Det gav anledning til nye spørgsmål og yderligere dataindsamling, som igen påvirkede den forandrede forforståelse.

Den nye viden, vi opnåede, var, at de somaliske kvinder ønskede at arbejde, og at ingen af dem havde en oplevelse af, at praktiske gøremål i hjemmet og mange børn udgjorde en forhindring for dem i forhold til at arbejde. Tværtimod fortalte informanterne, at de savnede at have et lønnet arbejde, og at de kunne adskille lønnet arbejde fra det huslige arbejde. Vores empiri viste endvidere, at informantens tilgang til og forståelse af betydningen af de boligsociale aktiviteter var meget forskellige. Vi valgte derfor at undersøge dette nærmere ved at spørge mere uddybende ind til, om det at deltage i de lokale boligsociale indsatser ville have en positiv indvirkning på deres arbejdsmarkedstilknytning.

Overordnet har vi været gennem en proces, der blev indledt med en forforståelse om, at de boligsociale indsatser fremmer somaliske kvinders integration på arbejdsmarkedet og at motiverende faktorer for deres deltagelse i indsatsen er, at der er en lokalt placeret mediator med anden etnisk baggrund end dansk. Vores empiri viste dog, at den geografiske placering ikke har den store betydning for vores informanter, og at de ikke anser mediators etniske baggrund og sprog som vigtige for dannelsen af en god relation.

Kritisk Hermeneutik

Der findes flere forskellige hermeneutiske tilgange, blandt andet den traditionelle, den metodiske, den filosofiske og den kritiske hermeneutik (Højbjerg, 2004). Kritisk hermeneutik tager, som navnet antyder, udgangspunkt i, at vi forholder os kritisk til virkeligheden og de dominerende diskurser og samfundsstrukturer (Juul, 2012).

Vores positionering som kritiske hermeneutikere er relevant for vores problemformulering. Vi søger at svare på spørgsmålet om, hvilke betydninger de lokale aktiviteter har for de somaliske kvinders beskæftigelse i Gellerup og samtidigt se kritisk på jobcentrets manglende indblik i, hvordan beskæftigelsesindsatsen kan optimeres med henblik på at fremme kvindernes tilknytning til arbejdsmarkedet.

Vi erkender, at vores tilgang til specialets problemstilling er farvet af vores egne observationer og erfaringer med gruppen, samt den offentlige debat. Som kandidatstuderende er vi også præget af vores viden fra studiet. Vi medbringer forskningsbaserede, videnskabelige og teoretiske forforståelser om årsagerne til, at de boligsociale indsatser kan noget, som tidligere beskæftigelsesrettede indsatser ikke har kunnet opnå. På baggrund af den faglige viden har vi forholdt os kritisk til Socialt arbejdes tilgang til gruppen af somaliske kvinder og de tidligere og nuværende beskæftigelsesindsatser, der har vist sig at have en ringe effekt på somaliske kvinders beskæftigelse (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, 2014).

Når vi i problemfeltet problematiserer de tidligere og nuværende socialpolitiske indsatser på integrationsområdet, forholder vi os kritisk til de lovmæssige rammer, som vores målgruppe er omfattet af. Vi positionerer os dermed indenfor den kritisk-hermeneutiske retning, hvori et centralt princip er, at forskere skal forholde sig kritisk til de samfundsforhold, de undersøger (Juul, 2010).

Det kritiske perspektiv muliggør en sondring mellem dimensionerne 'er' og 'bør'. Det vil sige, at vi kan undersøge diskrepansen mellem beskrivelser af virkeligheden på den ene side og det normative ideal om, hvordan tingene bør være på den anden side (Juul 2012). Det betyder, at vi med fortolkninger af de somaliske kvinders fortællinger og udsagn kan udpege sociale og politiske forhold som fejludviklinger, idet de strider mod det normative ideal om "det gode sociale arbejde". (Juul, 2012).

Vi læner os således op ad den kritisk-hermeneutiske tilgang og den 'bør'-dimension, der er indlejret heri, idet vi ikke blot forholder os til undersøgelsesfeltet som 'er' i forbindelse med de boligsociale indsatser i Gellerup samt jobcentrets beskæftigelsesrettede indsatser. Vi trækker også på vurderinger af, hvordan beskæftigelsesindsatsen 'bør' være. Vores valg af det kritiske perspektiv er oplagt,

da det er vores hensigt at diskutere Socialt arbejdes tilgang og indsatser i forhold til somaliske kvinders ledighed, samt de socialpolitiske instrumenter, der anvendes i arbejdet med dem.

Specialets normative ideal og måden at forstå "det gode sociale arbejde" på i arbejdet med vores målgruppe tager afsæt i vores kendskab til Shaqo-projektet. I vores optik "bør" det gode sociale arbejde bygge på respekt, mangfoldighed, anerkendelse og medindflydelse. Vi mener, at disse parametre fremtræder i Shaqo-projektet, hvorfor vi har ladet os inspirere af projektets tilgang til arbejdet med somaliske kvinder.

Ved at se kritisk på de boligsociale og de beskæftigelsesrettede indsatser kan vi begrunde vores analyse ved hjælp af de udvalgte teorier og drage konklusioner om, hvor effektive henholdsvis de lokale og jobcentrets aktiviteter er, og om der er noget, de kan lære af hinanden.

Fænomenologi

I vores undersøgelsesproces lader vi os inspirere af den fænomenologiske tilgang, idet vi tilstræber at opnå viden, som ikke udspringer af samspillet mellem vores egne opfattelser af verden og empirien. Ved at inddrage den fænomenologiske tilgang kan vi som forskere opnå viden om undersøgelsesgenstanden som et enkeltstående fænomen, hvilket betyder, at vi ikke kan tillægge det vores forforståelser og tolkning.

Husserls fænomenologiske tilgang drejer sig om at beskrive et fænomen, som det kommer til syne i vores bevidsthed og erkendelse. Den indebærer menneskers perspektiver på deres verden og beskriver indholdet og strukturen i deres bevidsthed. Den fænomenologiske tilgang søger at belyse, hvordan et fænomen fremtræder, og lader det tale for sig selv, uden at forsøge at forklare og fortolke med udgangspunkt i teorier og hypoteser (Juul, 2012).

Som indvandrere, der har boet i Danmark i årevis, er vi meget præget af vores egne kropslige erfaringer med at være set på som "anderledes" af de etniske danskere. Vi kan dermed være meget tilbøjelige til at anlægge et førsteperspektiv på det undersøgte problemfelt og følgelig forholde os

snævert og unuanceret til vores informanternes udtalelser. Som forskere er vi bevidste om, at det kan være vanskeligt at undgå at lade sig påvirke af vores fordomme og meninger, der udspringer af vores egne kropslige erfaringer, og således ubevidst påvirke processen med indsamling og fortolkning af data (Nielsen, 1993). Vi finder det derfor relevant at anvende den fænomenologiske tilgang for ikke at overføre vores egne erfaringer og fordomme til informanterne, men netop bestræbe os på at beskrive deres egen "sandhed".

Den fænomenologiske tilgang reducerer eventuelle svagheder ved den hermeneutiske tilgang, idet forskeren sætter sine egne forforståelser i parentes og lader interviewpersonens meningsdannelser, samt subjektivitet træde frem i samtalen. Forskere med en ren hermeneutisk vinkel risikerer at blive snæversynede over for interviewpersonernes meningsforståelser og dermed tabe ny potentiel viden. Den fænomenologiske vinkel anskuer interviewpersonernes meningsdannelser som deres sandhed og virkelighed, hvorefter den hermeneutiske tilgang benyttes i en analytisk fortolkning.

Specialets problemformulering lægger op til en åben og eksplorativ undersøgelse, hvor vi søger viden om somaliske kvinders opfattelse af de lokale indsatser i Gellerup og de betydninger, de tilskriver disse for deres beskæftigelsesmuligheder. Rent videnskabeligt tror vi på, at der er usete virkelighedsforståelser, som vi kan opdage i kommunikationsprocessen med de somaliske kvinder, og som vi kan bruge aktivt for at øge vores forståelse af specialets problemformulering. Det, som fænomenologien kan bidrage med er, at vi kan opnå viden om, hvordan de boligsociale aktiviteter erfares af vores informanter, og hvad de mener om dem.

Metodeafsnit

Kvalitativ metode: semistruktureret interview

Dette speciale tager afsæt i den kvalitative forskningsmetode med hensyn til indsamling af datamateriale. Den kvalitative forskningsmetode anvendes, fordi vi er interesserede i at få en dybere forståelse af informanternes oplevelser og livsverden, jf. specialets problemformulering. Styrken ved denne forskningsmetode er, at vi får adgang til en dybere forståelse af informanternes livsverden,

hvilket ikke kan realiseres ved brug af den kvantitative forskningsmetode (Thagaard, 2004). Informanternes fortællinger og eksisterende forskning på området vil danne grundlag for analysearbejdet.

Forud for udarbejdelsen af vores interviewguide har vi gjort os mange overvejelser om, hvilken metode der skulle anvendes for at indsamle det nødvendige empiriske materiale. Da vi var interesseret i at opnå viden fra somaliske kvinders perspektiv på de temaer, som vi ønskede belyst og på den måde forstå deres livsverden har vi valgt at anvende en semistruktureret interviewform (Kvale og Brinkmann, 2009). Vi ser en forskningsmæssig kvalitet i at anvende semistrukturerede interviews, idet metoden kan anvendes til at indhente flere forskellige oplysninger fra den enkelte informant om præcist det problemfelt, vi har fokus på i vores speciale. På baggrund af vores interesse var vi på forhånd afklaret, i forhold til hvilke emner vi søgte viden om. Vi var dog samtidig åbne overfor eventuelt uventede fortællinger, som informanterne kunne bringe i spil. Vi har dermed fravalgt den stramme strukturerede interviewform, da den ikke rummer mulighed for at være mere improviserende i vores spørgsmål. Desuden skaber den ikke rum og tid til, at informanterne kan reflektere ordentligt over svarene og eventuelt bringe nye, interessante og relevante temaer ind i dialogen (Kvale og Brinkmann, 2009).

Interviewguiden er opbygget således, at den består af 6 temaer, som vi har valgt ud fra vores forskningsbaserede interesse og forforståelse. Herfra udspringer interviewspørgsmålene, som er opdelt i hovedspørgsmål og underspørgsmål. Hovedspørgsmålene skal sikre, at vi stiller spørgsmål, der kan indhente relevante og ensartede data, som vi senere kan analysere. Underspørgsmålene har til hensigt at spørge uddybende ind til informanternes udtalelser og beskrivelser. I det følgende vil vi beskrive de overordnede temaers formål, samt hvilke forskningsområder de beror.

Indledningsvist giver *tema 1* baggrundsinformation om de somaliske kvinders alder, familieforhold og faglige kvalifikationer i form af skolegang, danskkundskaber og erhvervs erfaring.

Tema 2 retter fokus mod informanternes syn på, hvordan de forholder sig til arbejdslivet. Med dette tema har vi til formål at belyse deres arbejds- og husmoderidentitet, herunder at undersøge holdninger til og motivation for at komme i ordinært lønnet arbejde. Interessen for dette tema er knyttet til vores forforståelser omkring livsformer og livssyn.

Tema 3 omhandler somaliske kvinders oplevelser af at deltage i boligsociale indsatser i Gellerupområdet og udspringer af vores forforståelse om den positive effekt, de lokale sociale indsatser har på målgruppens integration på arbejdsmarkedet. Vi stiller os nysgerrige overfor kvindernes egne oplevelser af, hvad der har haft fremmende indvirkning. Det er vores formodning, at geografisk placering af aktiviteter i det lokale boligområde kan være en motivationsskabende faktor for deltagelse i indsatsen.

Med ovenstående in mente har vi formuleret *tema 4*, som har til formål at undersøge om geografisk afstand kan virke hindrende på målgruppens muligheder og motivation til at deltage i aktiviteter samt tage et arbejde. Vores forforståelse udspringer af SFI's rapport om bolig, mobilitet og marginalisering på arbejdsmarkedet (SFI, 2004).

Tema 5 har fokus på somaliske kvinders erfaringer med Jobcenter Aarhus og dettes beskæftigelsesindsats. Ved at sammenligne målgruppens oplevelser af at deltage i lokalt forankrede boligsociale indsatser med jobcentrets beskæftigelsesindsatser ønsker vi at afprøve vores antagelse om, at boligsociale indsatser tager hensyn til somaliske kvinders situation og særpræg i langt højere grad, end lovgivningen på integrations- og beskæftigelsesområdet gør.

Med *tema 6* vil vi belyse mediatores betydning for de lokale indsatser. Det er vores formodning, at mediatoren er brobygger mellem målgruppen og det danske samfund og arbejdsmarked, og dermed repræsenterer det mellemlag, der mangler i jobcentrets indsats, og som vi anser som afgørende for, at indsatsen virker. Det afsluttende tema åbner op for, at kvinderne kan bringe emner på banen, som vi ikke har diskuteret, men også for at uddybe allerede drøftede temaer.

Adgang til informanter

I forbindelse med at få adgang til de interviewede somaliske kvinder har vi sendt adskillige e-mails til Brabrand Boligforening, hvor forskellige ledere og boligsociale medarbejdere arbejder med diverse boligsociale projekter i Gellerup. Men på grund og travlhed fik vi mange afvisninger. Det lykkedes os dog at komme i kontakt med Abdinasir Jama Mohamed, som har en central rolle i forhold til boligsociale aktiviteter i Gellerup, og gennem ham blev vi introduceret til forskellige indsatser i området. Vi prøvede at komme i kontakt med nogle somaliske kvinder, som på daværende tidspunkt deltog i boligsociale aktiviteter, men ingen af dem ønskede at stille op til interviews, fordi de var trætte af opmærksomheden oven på TV2's udsendelse omkring somaliske kvinders manglende dansk kundskaber og tilknytning til arbejdsmarkedet.

Efter adskillige afvisninger eller manglende tilbagemeldinger søgte vi videre og tog kontakt til Kaffe Fair. Kaffe Fair er en socialøkonomisk virksomhed, der primært hjælper ledige og udsatte indvandrerkvinder til at afklare deres ressourcer og øge deres muligheder for at komme på arbejdsmarkedet. Ydermere har Kaffe Fair et tæt samarbejde med Jobcenter Aarhus, FO-Aarhus og Brabrand Boligforening. Vi fik kontakt til Frida, som er køkkenchef hos Kaffe Fair. Hun udviste interesse for vores speciale og hjalp os med at få kontakt til 3 somaliske kvinder, der alle var førstegenerations-somalier i Danmark, ledige og på offentlig forsørgelse. Derudover hjalp Frida os med at få kontakt til Roda, som på nuværende tidspunkt udfører mediators funktion for den socialøkonomiske virksomhed Somali Food.

Informanternes profil

Specialets empiriske materiale består af interview med 1 mediator og 3 somaliske kvinder, der alle er over 30 år, ledige førstegenerations-somalier i Danmark og på overførselsindkomst. Da de 3 somaliske kvinder ønsker at være anonyme i dette speciale, har vi respekteret deres valg, hvorfor vi har valgt at bruge fiktive navne. De tre somaliske kvinder vil i specialet blive omtalt som Nusa, Shadi og Jasmin. Roda har mange års erfaringer og viden om somaliske kvinder, Jobcenter Aarhus og boligsociale indsatser i Aarhus Kommune, hvorfor vi vælger at inddrage hende i vores analyse. Vi anser hendes udtalelser som værende værdifulde for besvarelsen af vores problemformulering.

I det følgende vil vi kort beskrive informanternes portrætter. Vi vil forsøge at tegne et billede af vores målgruppes familiesituation, uddannelsesbaggrund og erhvervs erfaringer i henholdsvis Somalia og Danmark.

1. Nusa: Er 34 år og har boet i Danmark i 14 år. Hun er gift med en mand, som bor i Norge. I en dansk kontekst betragtes hun som en enlig mor til 6 børn. Hun har en gymnasial uddannelse fra Somalia, men har aldrig taget en videregående uddannelse eller haft arbejde i Somalia, fordi hun blev gift efter sin gymnasiale uddannelse. I Danmark har hun haft periodiske ansættelser i rengøringsfirmaer i 4 år, men er i dag ledig. Hun har en drøm om at komme på VUC med henblik på at blive optaget på SOSU-uddannelsen. Endvidere er Nusa aktiv i foreningslivet i det lokale miljø.
2. Shadi: Er 46 år, gift og har 9 børn. Hun har haft 5 års skolegang i Somalia og har ingen arbejdserfaring fra hverken Somalia eller Danmark, da hun altid har været hjemmegående. Hun har ingen kompetencegivende uddannelse fra Danmark, men er meget aktiv i det lokale og de frivillige miljøer i nærområdet.
3. Jasmin: Er 49 år, fraskilt og har 5 børn. Hun har haft 9 års skolegang i Somalia og har efter 9. klasse været hjemmegående. Hun har boet i Danmark i 22 år. Hun har arbejdet i 10 år inden for rengøringsbranchen, men er på nuværende tidspunkt sygemeldt. Hun har været ledig siden 2003.

På baggrund af ovenstående kan vi opsummere, at alle vores informanter har lav uddannelse og ingen arbejdserfaring fra Somalia. Ingen af informanterne har en kompetencegivende uddannelse i Danmark, og de jobs, de har fået, har været inden for rengøringsbranchen med ustabile ansættelsesgrundlag. Fælles for dem alle er, at de har været ledige og afhængige af det offentlige forsørgelsessystem i mange år.

Transskribering

Vi har før alle interviews spurgt vores informanter, om de vil give os tilladelse til, at vi optog dem gennem en app på vores telefon. Alle informanter gav samtykke til at blive optaget, og vi oplyste dem om, at dem, der måtte ønske at være anonyme, ville fremgå som pseudonymer i specialet. Ydermere orienterede vi vores informanter om, at lydoptagelserne ville blive transskriberet til brug for specialets analyse. På baggrund af informanternes sproglige udfordringer i relation til det danske sprog kan informanternes udtalelser være så svære at forstå, at informanterne kan fremstå som ureflekterede med begrænsede evner til at formulere sig mundtligt. Derfor har vi gennem vores forforståelse og fortolkning af citaternes betydninger omskrevet de anvendte citater, således at de bliver læsevenlige. Vi vil anvende lange citater med henblik på at fremhæve informanternes refleksioner og besvarelse af de stilledes spørgsmål, jf. interviewguiden. Alle interviews er blevet transskriberet og udarbejdet, så de tilegner sig til den nærmere undersøgelsesproces (Kvale og Brinkmann, 2009).

Analysestrategi

Som første led i databearbejdelsen er alle interviews blevet transskriberet. Vi har efterfølgende foretaget kodning af empirien, der er udarbejdet efter informanternes fortællinger for at få en så struktureret og systematisk empiribearbejdning som muligt. Det indebærer, at der knyttes et eller flere nøgleord til et afsnit med det formål senere at kunne identificere en udtalelse (Kvale & Brinkmann, 2015).

For at skabe overblik over materialet er interviewudskrifterne blevet temainddelt, og på den måde har vi tydeliggjort interviewenes forskelligheder og sammenhænge i tematiseringen.

Inden for den hermeneutiske tilgang findes der ikke en bestemt metode til god fortolkning af det empiriske materiale. Vores valg om at kode interviewudskrifterne er dog grundet i, at det er en fordel at kode transskriptionerne, da vi som forskere bliver mere fortrolige med detaljerne i data og at analysen af materialet er mere overskuelig (Kvale & Brinkmann, 2015).

Som beskrevet tidligere har vi anvendt en semistruktureret interviewguide, hvor vi har opdelt vores spørgsmål i temaer, som havde relevans for belysning af specialets problemformulering. I kodning af empirien forblev vi trofaste ved disse temaer, men vi opdagede også nye temaer i bearbejdningen. Den teoretiske ramme, som vi vil anvende i analysedelen, var dog ikke fastlagt, og blev først dannet på baggrund af vores fund i empirien.

Induktiv tilgang

Kvalitative analyser kan gribes an på forskellige måder, idet der findes mange forskellige metoder til at indsamle og bearbejde empiri. To af disse metodeformer er den induktive og deduktive tilgang. I dette speciale er vi tilgået empirien med en åben tilgang, idet vi havde til hensigt at opnå ny viden om vores målgruppe og om, hvad der virker af indsatser for at hjælpe somaliske kvinder i arbejde. Vi gør dermed brug af den induktive tilgang i vores analyse, hvilket betyder, at vi begynder vores undersøgelse i empirien og herudfra forsøger at finde en sammenhæng eller et generelt mønster ud fra den indsamlede data. Ud fra den observerede sammenhæng danner vi den teoretiske ramme, som vores analyse tager udgangspunkt i. Modsat vil man ved en deduktiv tilgang starte med en teori eller antagelse, som man så holder op imod virkeligheden ved at forsøge at teste denne på konkrete observationer (Olsen, 2003).

Det er væsentligt at understrege, at under udarbejdelsen af analysen har vores forforståelse ændret sig, idet empirien har vist andet end vores hidtidige forforståelse. For eksempel har vores data bekræftet os delvis i vores forforståelse om, at den lange transporttid til og fra arbejde og arbejdsrelaterede aktiviteter kan være en forhindring for informanterne. De finder arbejdets indhold og karakter også vigtige og ikke kun dettes geografiske placering. Det har ført til dannelsen af en ny forforståelse om, at vores informanter deltager aktivt i de boligsociale indsatser, fordi de tilbyder aktiviteter, som kvinderne finder interessante og relevante for deres evner og kompetencer. Deres motivation for deltagelse skyldes dermed ikke kun deres bopælsforankring, som vi troede. Det ovenstående eksempel belyser den vekselvirkning, der kan ses undervejs i bearbejdelsen af den indsamlede empiri, mellem vores forforståelse og fortolkningsprocessen.

Teoretisk ramme

Som redegjort for i det ovenstående vil vores for forståelse og fortolkning af den indhentede empiri danne grundlag for afsættet af vores valg af teorier afhængigt af empiriens temaer. Specialets induktive tilgang gør, at teorien ikke er bærende for projektet, men snarere fungerer som inspiration og udgangspunkt for analysen af specialets empiriske fund. Denne analyse har vi valgt at udarbejde på baggrund af et intersektionalitets-baseret fundament, hvilket vil muliggøre både at besvare vores problemformulering, at fortælle noget generelt om vores fund i specialets empiriske data og at opnå bredere og mere autentisk viden om vores målgruppe.

I det følgende vil vi præsentere den analytiske anvendelse af specialets forståelse af begrebet intersektionalitet. Vi finder det mest optimalt at redegøre for valg af teorier løbende i analysen. Vi opererer med en række teoretiske begreber, som har relation til forskellige dele af analysen. At de teoretiske beskrivelser bliver integreret i analysedelen, medvirker efter vores mening til, at analysen er mere flydende og læsevenlig.

Som det fremgår af det ovenstående, vil begrebet intersektionalitet have en vigtig rolle i forbindelse med at sætte teorierne i spil i vores analyse. Vi tager udgangspunkt i begrebets betydning som *gennemskæring eller vejkryds*, og som et forskningsbegreb, der refererer til *skæringsfeltet mellem forskellige ulighedsskabende og forskelssættende kategorier som køn, klasse, etnicitet, alder, seksualitet, handicap m.v.* (Larsen og Pedersen, 2011: 285).

Intersektionalitet er et forholdsvis nyt begreb, der er under udvikling i forhold til at finde dets analytiske og teoretiske fundament. Der er forskellige måder at anskue intersektionalitet på henholdsvis teoretisk og analytisk, hvorfor det som forsker er afgørende at tydeliggøre, hvilke kategorier og sociale differentieringer der anvendes, samt med hvilket formål. Med andre ord er konteksten væsentlig at tydeliggøre ved anvendelsen af den intersektionelle tilgang. I en nordisk kontekst har intersektionalitetsbegrebet især været anvendt i kønsforskning, hvor der har været fokus på kønsforskelle i et postkolonialistisk henseende, samt i forhold til etniske minoritetsgrupper (Christensen og

Siim, 2006). Med afsæt i vores fortolkning og forforståelse af den indhentede empiri vil vi i det følgende argumentere for, hvordan vi ønsker at anvende den intersektionelle tilgang i vores analyse med henblik på at besvare vores problemformulering.

Vi finder intersektionalitetsbegrebet relevant som et analytisk redskab, der kan danne basis for hele analysen, idet det omhandler flere forskellige kategorier som somalisk mor, klasse, ledighed mv. og dermed bidrager til at definere et individ og dets positioneringsmuligheder på arbejdsmarkedet og i samfundet. Grundforståelsen i intersektionalitet er, hvordan de forskellige kategorier påvirker hinanden gensidigt i lyset af samfundets magthierarkier, hvorfor kategorier som somalisk mor, klasse og ledighed må inddrages i specialets analyser i et skæringsfelt med andre kategorier som eksempelvis kultur og sprog (Larsen og Pedersen, 2011). Vi har bevidst valgt at forholde os til ovenstående bestemte kategorier, som vi mener omfavner de sfærer de somaliske kvinder navigerer i. Vi er velvidende om, at der kan inddrages andre kategorier, men på baggrund af specialets begrænsede omfang har vi valgt at se bort fra dem.

Kritikken af den intersektionelle tilgang er, at den prøver at forholde sig til mange kategorier, hvilket gør analyseprocessen kompleks. Derfor er kunsten ved en intersektionel tilgang at tydeliggøre, hvilke kategorier der er relevante at tage afsæt i, samt at være eksplicit omkring genstandsfeltet og konteksten.

Analyse

Analyse af Somaliske kvinders bopælsforankring

I nærværende afsnit vil vi analysere og undersøge informanternes bopælsforankring som en potentiel faktor for somaliske kvinders motivation for at komme på arbejdsmarkedet. Vi har en forforståelse af, at stærk bopælsforankring kan have en negativ effekt på somaliske kvinders motivation til at tage et ordinært arbejde, som er geografisk placeret langt væk fra deres bopæl. Vores forforståelse er forankret i vores faglige og teoretiske viden, som udspringer af rapporter og litteratur på området. Ifølge SFI's rapport om bolig, mobilitet og marginalisering på arbejdsmarkedet har bopælsforankring en bremsende indvirkning på indvandrerkvinders motivation til at tage et arbejde, der ligger langt væk fra deres bopæl (SFI, 2004).

Forskning viser, at indvandrerkvinder i gennemsnit pendler mindre end kvinder af etnisk dansk oprindelse (SFI, 2004). I det følgende vil vi kaste et analytisk blik på årsagerne til dette ud fra et intersektionel perspektiv, i forhold til hvordan det kan påvirke informanternes muligheder for at realisere sig som udearbejdende kvinder. Vi kan ikke se isoleret på én faktor, som bopælsforankring, som havende en determinerende rolle for somaliske kvinders beskæftigelse. Vi finder det nødvendigt at se på, hvordan somaliske kvinders hverdag ser ud, i forhold til hvilke aktiviteter der fylder mest, samt hvilke idealer og forestillinger om "det gode liv" de er styret af i deres prioritering af aktiviteter. Efter vores fortolkning skal bopælsforankring forstås i lyset af samspillet mellem somaliske kvinders klasse-, kultur- og traditionelle mønstre.

Vi vil i det følgende belyse, hvordan ledighed blandt somaliske kvinder kan være påvirket af bopælsforankring. Vi vælger at arbejde intersektionelt for at inddrage kategorier, som vi finder relevante i forhold til at undersøge, om bopælsforankring kan være en parameter, som kan være forbundet med processer af klasseøgelse og have indflydelse på somaliske kvinders positionering i samfundet. Når vi opererer med kategorier som klasse og køn, er vi inspireret af Stine T. Fabers ph.d.-afhandling "*På jagt efter klasse*", hvor hun anvender klasse og køn som en af de mange kilder til identiteter,

som danner livsomstændigheder og livsvilkår, mennesker ikke kan frigøre sig fra. Det har stor betydning for deres positioneringsmuligheder, handlemuligheder, anerkendelse, indflydelse og deltagelse i samfundet (Faber, 2008).

Ifølge Danmarks Statistik er vores målgruppe overrepræsenteret i forhold til ledighed og modtagelse af overførselsindkomst. Målgruppen er også karakteriseret ved, at den bosætter sig i de såkaldte "udsatte boligområder" omkring de store danske byer (Danmarks Statistik, 2017). Denne statistik indikerer, at gruppen af somaliske kvinder repræsenterer underklassen i en forståelse ud fra en hierarkisk samfundsopdeling af overklasse, middelklasse og underklasse. Ifølge værket "*Klassekamp fra oven*", kapitel 5, som handler om den fastlåste underklasse, er underklassen blevet større, men også mere koncentreret end for 30 år siden. Den er især vokset i de kommuner og boligområder, hvor der i forvejen har været en stor koncentration af underklassen (Olsen, Ploug, Andersen, Sabiers, Andersen, 2014).

Betydning af klassebegrebet i forståelsen af Somaliske kvinder

I dette speciale anvender vi klassebegrebet, fordi vi mener, at begrebet stort set er fraværende i det sociale arbejde på beskæftigelsesområdet og dermed i arbejdet med vores målgruppe. Vi ser potentialer i at arbejde med klasse i det sociale arbejde, da det kan bidrage til at forstå, hvilke idealer, normer og aktiviteter de forskellige klasselag forholder sig til som værende identitetsgivende. Ved at synliggøre klassens betydning for forskellige udsatte gruppers udfordringer i samfundet kan det medvirke til at nuancere socialt arbejdes anskuelse af og forholdet til forskellige sociale problemer.

Vi undrer os over den manglende fokus på klasse og dens betydning i samfundet og det sociale arbejde. Vi har som borgere i Danmark med anden etnisk baggrund end dansk selv oplevet på egen krop, hvordan vi ud fra kategorier som anden etnicitet og klasse kan blive betragtet som anderledes på baggrund af majoritetssamfundets opfattelse af os, hvori der tillægges bestemte egenskaber ud fra forestillinger om klasse og etnicitet. Ydermere har den viden, vi har tilegnet os på kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde og observering af samfundets udvikling, gjort os i stand til at identificere

og stille os kritiske overfor processer af klassegørelse, som blandt andet kommer til udtryk ved socialpolitiske tiltag og sociale indsatser, der er forankret i den socialpolitiske agenda. Det kommer blandt andet til udtryk i genindførelsen af integrationsydelsen, kontanthjælpsloftet, 225-timers reglen etc. På baggrund af vores bevidsthed om klasse og klassens betydning, samt vores evne til personligt at relatere til oplevelsen af at blive gjort anderledes, vil vi forsøge at synliggøre begrebet med henblik på at fremme det gode emancipatoriske sociale arbejde.

Værket *Klassekamp fra Owens* fund kan overføres til denne analyse med det formål at forstå etniske minoriteters bopælsforankring, i forhold til hvordan bopælsens geografiske placering kan medvirke til at fastlåse underklassen i nogle undertrykkende strukturer og rammer såsom arbejdsløshed, dårlige sproglige kompetencer, etc. (Olsen, Ploug, Andersen, Sabiers, Andersen, 2014).

Med afsæt i ovenstående har vi dannet os en forståelse af, at vores målgruppes livsvilkår kan antages at være betinget af gruppens bopælsforankring. Det vil sige, at vi har en forforståelse af, at somaliske kvinder, der bor i et udsat boligområde, kan have begrænsede handlemuligheder for deltagelse i boligsociale aktiviteter, såsom på arbejdsmarkedet.

I vores optik kan bopælsforankring fortolkes på to måder. Fænomenet kan opfattes som begrænsende for somaliske kvinders handlemuligheder. Samtidigt kan bopælsforankringen anses som værende forstærkende for deres husmorlivsform, hvilket også kan være medvirkende til, at de somaliske kvinder prioriterer dyrkelsen af familieværdier frem for selvrealiseringen gennem et ordinært arbejde. Dette vil vi uddybe i den følgende analyse.

Somaliske kvinders livsform og identiteter

De somaliske kvinders livsform adskiller sig fra danske kvinders livsform. På baggrund af vores viden og empiri antager vi, at somaliske kvinder kan kategoriseres under husmorlivsformen, hvorimod danske kvinder primært repræsenterer andre livsformer. I det følgende vil vi belyse, hvordan samspillet mellem klasse og andre kategorier som *somalisk mor* udfolder sig i forskellige kontekster, herunder i relation til Jobcenter Aarhus' indsats og de lokale boligsociale indsatser i Gellerup.

Husmorlivsformen er karakteriseret ved en hverdag, som er centreret omkring at opbygge og opretholde familielivet og omkring de nødvendige gøremål forbundet med børnepasning, rengøring, indkøb, etc. Husmoren forsørges af en lønarbejder og forbinder ikke selvrealisering med ordinært arbejde. Kvinder med denne livsform prioriterer familiesamvær (Skytte, 2016). Endvidere har de et kollektivistisk livssyn, hvilket betyder, at de har et lykkeligt liv, hvis familiens livsprojekter realiseres, og hvis familien som helhed er velfungerende. Det kollektivistiske livssyn vægter familien højere end det enkelte individ. Børnene opdrages til at værdsætte familien og at samhørighed med familien er det overordnede (Skytte, 2016).

I denne analysedel tager vi afsæt i informanternes oplevelse af klasse og klassens betydning for deres tilknytning til arbejdsmarkedet i en bopælsforankrings kontekst. Det vil sige, at deres forestilling om klasse og deres måde at gøre klasse på determinerer deres positioneringsmuligheder i samfundet. Det er deres orientering mod arbejde eller familie, der afgør deres muligheder for at internalisere de gældende forestillinger om, hvordan man er en god somalisk mor og kvinde, og samtidig selvstændig og uafhængig af det offentlige system. Teorier om husmorlivsformen og det kollektivistiske livssyn bliver dermed sat i spil for at belyse spændingsfeltet mellem arbejds- og familieliv, og hvad der knyttes til somaliske kvinders identitet som mor. Ved at få en dybere forståelse af de undersøgte dynamikker kan vi danne os en ny forståelse af disse dynamikkens betydning og gensidige indvirkning på somaliske kvinders handlemuligheder i relation til arbejdsmarkedet.

Det er væsentligt at understrege, at vi ikke anser identitet som en fastlåst størrelse, men nærmere som udtryk for, hvordan identiteter opstår i samspillet mellem forskellige kategorier afhængigt af konteksten. Konteksten kan eksempelvis være, hvordan det sociale arbejde på beskæftigelsesområdet med afsæt i kategorier som klasse og køn anser de somaliske kvinder, og hvordan de somaliske kvinder agerer og forstår sig selv i beskæftigelsesindsatsen. På baggrund af vores informanternes oplevelser af bopælsforankring undersøger vi nærmere, hvilke identiteter de somaliske kvinder konstruerer i de forskellige sfærer, de bevæger sig i, som eksempelvis Jobcenter Aarhus, boligsociale aktiviteter, lokalmiljø, familie, etc.

I det følgende vil vi kigge nærmere på de forskellige kategorier, som fremgår i informanternes udtalelser, for at danne grundlag for den teoretiske analyse. Med det formål vil vi anvende informanternes citater, som kan bidrage til at opnå viden om deres måde at forstå kategorierne på, samt om samspillet og påvirkningen mellem de forskellige kategorier. Vi vil bruge vores forforståelser og fordomme aktivt i analyseprocessen og forholde os fortolkende til citaterne. Vi arbejder ud fra et kritisk-hermeneutisk perspektiv, når vi undersøger oplevelsen af at være en somalisk kvinde og mor til mange børn, som skal tilpasse sin husmoridentitet til den danske virkelighed, hvor kvinder er aktivt deltagende på arbejdsmarkedet, sådan som de fremstår i deres livsverden.

Idet vores analyse tager afsæt i en intersektionel tilgang, tilstræber vi at forholde os undrende og nysgerrige i relation til de forskellige kategorier, som refererer til somaliske kvinders identitetskonstruktioner. En dynamisk og refleksiv analyse kræver ikke kun fremhævelse af interviewpersonernes opfattelser af eget køn, klasse og etnicitet, men endvidere viden om, hvorudfra deres tanker og handlinger bliver konstrueret.

Somaliske kvinders stærke bopælsforankring

Vi stiller os nysgerrige over for den stærke bopælsforankring, somaliske kvinder har og ser grunden hertil i den tidligere socialpolitik. En politik, der bidrog til, at store grupper af indvandrere samledes i bestemte boligkvarterer i storbyerne, hvor de fik lov at leve et passivt liv, hvor de ikke skulle forholde sig til majoritetssamfundet eller arbejdsmarkedet. Som beskrevet i vores problemfeltafsnit har det haft konsekvenser for de nyankomne somalieres integration på arbejdsmarkedet.

For at belyse det ovenstående inddrager vi en af vores informanternes fortællinger om hendes ankomst til Danmark i starten af 90'erne og mødet med den daværende socialpolitik. Hun beskriver de krav og betingelser, flygtninge dengang blev mødt med som demotiverende og ikke-fremmende for deres beskæftigelse og selvforsørgelse. Det illustreres i følgende citat:

“ (...) hvis jeg havde min mand og født børnene i DK og havde den der hygge, altså netværk, hvor regeringen giver mig god, altså man har kontanthjælp, og også min mand, og en lille lejlighed. Jeg tænkte, at jeg kunne hygge mig, men jeg bliver nødt til at kæmpe ekstra for at få mit barn til landet for også at kunne være lidt selvstændig”. (Roda).

Dette citat bekræfter, at de socialpolitiske rammer ifølge Roda har medvirket til, at somaliske kvinder er blevet fastholdt i situationen som passive borgere, der primært færdes i lokalområdet. Det lokale netværk, hjem og familie har igennem årene været omdrejningspunkt for deres liv, og de har ikke følt behov for at udvide deres bopælsforankring. Det ovenstående kan vi tolke som en af årsagerne til, at somaliske kvinder er vant til at omgås i deres nærmiljø, og at deres tilhørsforhold til det lokale område er blevet en del af deres identitet som somaliere bosat i Danmark. Vi fortolker således, at bopælsforankring har en historisk kontekst, der har medvirket til, at de somaliske kvinder har kunnet identificere sig med ligesindede somaliere bosat i de samme områder. Det har haft en betydning for måden, hvorpå de har positioneret sig selv i det danske samfund men også differentieret sig fra andre samfundsgrupper. Det har medvirket til, at de gør klasse på sig selv ved at identificere sig med de andre beboere, som befinder sig i underklassen.

På baggrund af vores empiri og baggrundsviden, samt vores fortolkning heraf har vi dannet os en forståelse af, at der er nogle bestemte idealer og normer, der er karakteristiske for klassen, somaliske kvinder tilhører. Det kan tolkes, som om de har en traditionel forestilling om, hvordan man er en god mor, som strider imod det moderne samfunds idealer, som bygger på tanken om selvrealisering gennem arbejde og projekter. For at illustrere vores moderne samfunds værdigrundlag og de gældende parametre for selvudvikling vil vi drage paralleller til Anders Fogh Jensens tekst om projektsamfundet, hvor han behandler begrebet *det danske moderne samfund* gennem en projekt-tankegang.

Somaliske kvinders positionering i et moderne projektsamfund

Centralt for projektsamfundet er aktiviteten og individets egen vilje og engagement til konstant udfoldelse, foranderlighed og bevægelighed. Individet må til enhver tid være parat til at opstarte og nedlægge projekter, alt efter hvad der er mest fordelagtigt. Projektsamfundet kan anses som en form for opgør med det traditionelle samfund, hvor individet kunne forstå sig selv ud fra nogle tilrettelagte og åbenlyse strukturelle rammer. I projektsamfundet er individets selvopfattelse betinget af dets evner og mulighed for hele tiden at være på vej mod det næste projekt (Jensen, 2009).

Idealerne i projektsamfundet kan ses ved den måde, hvorpå beskæftigelsespolitikken udspiller sig, idet den socialpolitiske diskurs fordrer et øget fokus på den enkeltes evner til at kunne beherske egen livssituation, samt til at selvrealisering opnås gennem arbejde. Der er dog en svag gruppe borgere, som vores målgruppe også repræsenterer, der ikke lever op til tidens idealer om fremdrift og selvudfoldelse gennem aktivitet og bevægelse. Med udgangspunkt i vores forforståelse kan vi antage, at somaliske kvinder ikke kan gøre sig gældende i projektsamfundet, da de har deres egne projekter, der er bestemt af deres etnicitet, kultur, samt klasse og dermed er i uoverensstemmelse med de projekter, der bliver anset som meningsfulde af majoritetssamfundet. Deres aktiviteter bliver ikke anerkendt, fordi de ikke bliver defineret som værdifulde og samfundsgavnige for projektsamfundet. Værdien, der ligger i at prioritere familie frem for deltagelse på arbejdsmarkedet, bliver ikke betragtet som understøttende for det moderne samfund. For at opnå anerkendelse og blive værdisat bør somaliske kvinder internalisere samfundets forestilling om "det gode liv" og selvudfoldelse, samt selvforsørgelse gennem tilknytning til arbejdsmarkedet.

Man kan her perspektivere til, hvordan vores informanter positionerer sig i den samfundsmæssige struktur, og hvilke forestillinger de har om, hvad de "bør" gøre i deres stræben efter et bedre liv og samtidig forblive loyale mod deres rødder med idealer om, hvordan man er en god kvinde og bør leve livet. Den klasse, vores informanter kender fra deres forældre og barndom i Somalia, er forankret i deres habitus og måden at forstå og leve "det gode liv" på. Det er vores forforståelse, at vores informanter føler en stolthed over deres rolle som mor, da det at være en god mor er en del af deres habitus. I vores forståelse af habitus i en klasse-mæssig kontekst læner vi os som nævnt op ad ph.d.-

afhandlingen *På jagt efter klasse* og den måde, hvorpå Stine T. Faber opererer med Bourdieus begreb om habitus og klasse.

I Stine T. Fabers afhandling er klasse determineret af, hvad mennesker er, *gør* og *gøres* til. Man handler ud fra en virkelighedsforståelse eller en habitus, som dannes i hjemmet og er knyttet til ens positionering i samfundet (Faber, 2008). Klassebegrebet med afsæt i Fabers optik giver os en dybere forståelse af, hvordan somaliske kvinders identitet er knyttet til deres habitus og klasse, som kan opfattes som en videreførelse af tidligere reproduktionsprocesser. Endvidere kan begrebet bidrage til at forstå, hvordan det at *gøre* klasse udspiller sig i forskellige kontekster. På baggrund af vores empiri kan vi antage, at professionelle aktører i beskæftigelsesindsatsen kan medvirke til at *gøre* klasse på somaliske kvinder ved at betragte dem som andenrangsborgere. Borgere, som tilhører en bestemt kategori frem for ligestillede individer med ressourcer og potentialer. Dette vil vi uddybe i analysen om mediatorens rolle. Processen med klasse*gørelse* skal dog forstås ud fra en dialektisk forståelse. Somaliske kvinder *gør* klasse på sig selv ved at internalisere samfundets forestillinger om dem og deres klasses tilhør, og de positionerer sig i samfundet på baggrund heraf.

Dette leder os videre til diskussionen om den gensidige påvirkning mellem parametre som bopælsforankring og husmorlivsformen for opretholdelsen, reproduktionen og fastholdelsen af vores informanternes klasse og habitus. Vores fortolkning af informanternes oplevelser af deres sociale virkelighed er, at de har en forestilling om "det gode liv", der bunder i en stræben efter at bevare deres husmoridentitet og samtidig forbedre deres sociale position ved at få tilknytning til arbejdsmarkedet. Det giver anledning til at diskutere om, hvorvidt de somaliske kvinder fremstår som ambivalente og til tider modstridende i deres fortællinger. På den ene side udtrykker de, at de gerne vil have tilknytning til arbejdsmarkedet, og på den anden side udtrykker de, at huslige pligter *gør* det besværligt at opretholde et ordinært arbejde. Vi fortolker og forstår den ambivalens som værende to sandheder, der er virkelige i deres naturlige form. Det leder os til at inddrage Goffmans begreb om *dobbelt selv*, da vi mener, at dette begreb kan omfavne den kompleksitet, som fremgår i nedenstående analyse.

Somaliske kvinders ambivalente sandheder og hvordan de navigerer i disse

I måden, hvorpå vi anskuer de somaliske kvinders ambivalente sandheder, er vi inspireret af Goffmans begreb om *dobbelt blik på selvet*, som relaterer til en forståelse af, at hvert enkelt individ kan have mange forskellige identiteter, afhængig af situation og kontekst. Forskellige identiteter bliver konstrueret i samspillet med andre og i måden, hvorpå individet spejler sig selv gennem andre. Identitetsbegrebet ifølge Goffman er en dynamisk størrelse, der kan ændre sig over tid og rum (Andersen, 2013).

“Samtidigt er mennesket som et socialt individ forpligtet til at definere sig selv på en måde, der ikke er i modstrid med den definition, som andre tildeler den enkelte. Man er altså nødt til at lade andres spejlinger af en i samværet indvirke på ens egen konstruktion af selvet”.

(Andersen, 2013: 139).

I dette speciale er hensigten med at anvende Goffmans definition af *selvet* at undersøge, om de forskellige identiteter, som somaliske kvinder udtrykker, er afhængige af konteksten. I dette tilfælde om de befinder sig i Jobcenter Aarhus eller Kaffe Fair. Vi vil i det følgende se nærmere på, hvordan de somaliske kvinder oplever måden, hvorpå de skal navigere i deres minoritetssamfund, i det sociale samspil i majoritetssamfundet og i mødet med de forskellige professionelle aktører. For at besvare vores problemformulering finder vi det relevant at undersøge identiteter, som vores målgruppe benytter sig af i en arbejdsmæssig og familiemæssig kontekst, som vi efterfølgende vil koble til kategorier som klasse, køn og etnicitet. For at anskue bopælsforankringens betydning for deltagelsen i boligsociale aktiviteter og på arbejdsmarkedet vil vi udfolde nærmere, hvordan bopælsforankring knytter sig til identiteter, der er forankret i forskellige roller som husmor og moderne udearbejdende mor.

Vi starter med at inddrage nedenstående citat fra Roda, hvor hun giver udtryk for den vigtige betydning af morrollen i somaliske kvinders liv og selvopfattelse. Ifølge Roda anser de deres morrolle som betydningsfuld og prioriterer den frem for alt andet. Vores informant mener dog, at det er svært at få et travlt familieliv og et arbejde til at hænge sammen, hvis arbejds- eller aktivitetsstedet ligger for langt væk fra bopælen. Det fremgår af følgende citat:

“ Ja. Det, man skal tænke på, er, at gennemsnitligt har somaliske mødre 5 -7 børn, og når man om morgenen skal sende 6-7 børn i alderen 10 til 12 år afsted, tager det også tid – at sætte dem i gang, sende dem ud ad døren, f.eks. skolen og vuggestue og børnehave, det tager tid. Jo tættere aktivitetsstedet eller arbejdsmarkedet er, jo bedre er det, det kan man mærke. Det vil aldrig lade sig gøre, eller sjældent, at somaliske kvinder har arbejde, hvor der er en times kørsel og møde kl. 8, fordi tingene til at aflevere børnene, de vil helst være sådan meget husmoragtig, de vil gerne vide, at alle børn, der gik i skole, enten ude af døren, at de har spist deres morgenmad, de har deres madpakker med, alt skal være i orden. Når man har 7, 8, og 9 børn, så er det svært, tidskrævende, det kan man se, at det er en forhindring ja.” (Roda).

Som vores informant giver udtryk for, har somaliske mødre typisk ansvar for 5 til 7 børn, som skal gøres klar til hverdagen. Kvinderne ser deres ansvar som mor som essentielt og vil helst yde deres bedste for, at børnene kan få optimale betingelser for dagen. Det kræver, at de er hjemme om morgenen og bruger deres tid på at gøre børnene klar, inden de kan tage på arbejde. Vores informant påpeger, at det kan være problematisk for kvinderne, hvis arbejdsstedet ligger langt væk fra deres bopæl, for ellers er det ikke muligt at ordne de praktiske gøremål for alle 7, 8, 9 børnene.

Af citatet fremgår, at somaliske kvinder anser stor geografisk afstand til arbejde eller aktiviteter som værende en forhindring for deltagelse. Det er forårsaget af deres stærke husmor-identitet, som kan være begrænsende for deres selvrealisering på arbejdsmarkedet. Tidsperspektivet spiller en afgørende rolle for deres deltagelsesmuligheder. Det er vores fortolkning, at deres hverdagsstruktur medvirker til, at deres motivation og muligheder for aktiv deltagelse i arbejdslivet kan være påvirket af deres bopælsforankring og manglende evner til at udvide de rammer, de færdes i. Bopælsforankring bør ikke forstås udelukkende ud fra kategorier som eksempelvis familieforhold og tid, men snarere ud fra en dialektisk forståelse, hvor deres hverdagsliv og de strukturelle forhold kan tolkes som en identitetsskabende faktor for somaliske kvinders husmorlivsform.

For at belyse en af de gældende identitetskilder for somaliske kvinder anvender vi teorien om livsformer, som understøtter vores informanternes udtalelser om, at kvinderne står med hovedansvaret

for børnenes trivsel, husholdningen og det daglige liv med alt, det indebærer. Med udgangspunkt i teorien om livsformer kan vi antage, at det kan være svært at få de praktiske gøremål til at hænge sammen med et arbejdsliv. Målgruppen har en livsform og identitet, som er i strid med de forventninger og krav, der stilles fra det danske samfund og lovgivningen, som anser husmorrollen som hæmmende for deres arbejdsmarkedstilknytning. De skal tilpasse deres rolle og identitet, bygget op om husmorrollen, til det danske samfunds idealer om at være arbejdsorienteret. I den forbindelse er det vigtigt at sætte fokus på husmorlivsformens afgørende rolle for, at somaliske kvinder oplever sig værdsat og tilstrækkelige for at opnå en højere status og anerkendelse i deres minoritetssamfund (Skytte, 2016).

Ifølge Marianne Skytte kan somaliske kvinder opnå selvrespekt og selvrealisering ved at udfolde deres viden og kunnen i huslige gøremål, og ved at være gode, omsorgsfulde mødre. De bruger deres tid og kræfter på at udfylde opgaver og aktiviteter, de anser som meningsfulde, og som får dem til at føle sig værdsat. Vores informant Jasmin bekræfter vores opfattelse af, hvad der prioriteres højest af en somalisk mor. Hun giver således udtryk for, hvor vigtigt det er for hende at være hjemme nogle timer før børnene for at kunne nå at lave mad og rydde op, så hun kan give dem en god oplevelse, når de kommer hjem. Nusa fortæller også, at hendes forståelse af at være god mor er forbundet med evnen til at være tilstedeværende og at have overskud til at være sammen med børnene på deres præmisser. Når de kommer hjem fra skole, skal hun helst have lavet maden og dækket bord, så de kan få varm mad, mens de sidder og snakker om deres dag i skolen. Hun har et positivt selvbillede, når hun kan være der for børnene.

Det ovenstående belyser, at somaliske kvinder vægter aktiviteter højt, der bekræfter deres selvopfattelse af at være en god mor, da deres husmorrolle er forankret i deres habitus og klasse. I deres fortællinger om sig selv og om deres fortid i Somalia, kan vi spore et mønster, i forhold til hvordan familien og det somaliske samfund gør klasse på somaliske piger og kvinder ved at tillægge dem rollen som husmor.

Det er vores fortolkning, at vores informanter udgør produkter af en proces med reproduktion af klasse fra tidligere generationer. Alle vores informanter er opvokset i somaliske familier med faste

rammer for opdragelses- og rollemønstre. Gennem opdragelsen er kulturspecifikke værdier og livsmønstre givet videre til piger, hvor de er blevet forberedt til et kommende liv som hustru og mor. At tage vare på børn og hjem bliver anerkendt som en styrke. De traditionelle og kulturelle værdier, deres klasse kendetegnes ved, er determinerende for, hvad der knyttes til somaliske kvinders selvforståelse og livsvalg. Vi stiller os undrende overfor, om deres svage tilknytning til arbejdsmarkedet er forårsaget af deres manglende motivation eller mulighed for at give afkald på det værdisæt, som afspejler deres husmorrolle, og identificere sig med erhvervslivet i stedet for. For at illustrere denne problemstilling anvender vi Bourdieus habitusbegreb, som han beskriver som en disponering for, at individet føler, tænker eller handler på bestemte måder, og som er forankret i det ubevidste. Menneskets handlinger og adfærd er bestemt af de sociale omstændigheder og det sociale rum, de udfolder sig indenfor. Han forklarer det således:

”Når den enkelte i en langstrakt periode er underkastet bestemte sociale forhold, resulterer det i et system af varige og transponerbare holdninger, der udtrykker internaliseringen af de materielle omstændigheder, der er karakteristiske for et bestemt miljø og som indskrives i den enkeltes bevidsthed som uomgængelige og indiskutable.” (Faber, 2008:20).

Vi integrerer i denne analyse ovenstående forståelse af habitus som et produkt af den internaliserede sociale virkelighed, som repræsenterer individets selvforståelse og dets principper og handlinger (Faber, 2008). Ved at anvende den i vores undersøgelse kan vi vise, at somaliske kvinders holdninger og deres opfattelse af ”det gode liv” er determineret af deres tilhørsforhold til underklassen og samtidig forstærkes og genoprettes i de somaliske miljøer, de omgås i. Deres tilknytning til det lokale samfund i Brabrand kan vanskeliggøre muligheden for, at de kan internalisere en social virkelighed, som er ikke-identisk med de livsvilkår og traditioner, der kendetegner deres minoritetsgruppe. I takt med at det kan forstærke deres bopælsforankring i endnu højere grad bliver somaliske kvinder fastholdt i isolation fra det omkringliggende samfund. Deres bevægelsesmønstre og handlinger forbliver uændrede, under stærk påvirkning fra de somaliske miljøer i Gellerup. Den sociale kontakt med verden uden for Gellerup er af meget begrænset omfang. På den måde forstærkes deres bopælsforankring i endnu højere grad og det begrænser deres muligheder for at identificere sig med livsformer, der er mere forenelige med danske normer og værdier.

Som vores informanter giver udtryk for, er deres orientering mod familielivet stærk og har en stor symbolsk betydning for dem. Det er i hjemmet og ikke på arbejdsmarkedet, de finder mening og får et positivt syn på sig selv. Som belyst ovenfor hænger det sammen med deres klassebaggrund, og hvad der fremstilles som "det gode liv" i deres lokale miljø. De interviewede kvinder prioriterer aktiviteter, der hører til deres forestilling om et godt familieliv, hvor der er tid til at være omsorgsfulde og nærværende, og hvor hverdagens struktur ikke er afhængig af arbejdstiden. Som Roda fortæller, ønsker somaliske mødre ikke at gå på kompromis med husmorrollen til fordel for arbejdsmarkedet:

"(...) det vil aldrig lade sig gøre, at en somalisk mor vil tage et arbejde, hvor der er en times kørsel og møde kl. 8, fordi tingene til at aflevere børnene tager tid. De vil helst være sådan meget husmoragtigt." (Roda).

Som Rodas citat indikerer, har kvindernes ansvarsfølelse i forhold til husførelse og børnepasning betydning for, hvor lang transporttid til arbejde kvinderne kan magte. Derfor er arbejdsstedets beliggenhed af stor betydning, og dette i sig selv begrænser kvindernes geografiske bevægelighed. Da kvinderne primært er afhængige af offentlig transport, betyder det, at de kan være arbejdssøgende inden for et meget lille geografisk område, hvilket forringer jobmulighederne. Vi antager, at somaliske kvinders deltagelse i de lokale aktiviteter ikke forhindrer dem i at udfylde deres rolle som somalisk mor. Dermed foretrækker de at deltage i aktiviteter eller få arbejde i nærheden af deres bopæl.

Udover de umiddelbart praktiske fordele ved at deltage i arbejdsrelaterede aktiviteter i Gellerup kan den måde, hvorpå kvinderne forholder sig til deres ledighed ses i lyset af "synligheden" af deres klassetilhørsforhold. Placeringen af aktiviteter i eget nærmiljø er afgørende for, at de bedre kan identificere sig med omgivelserne og at de ikke oplever påmindelsen om, at de er en del af underklassen så negativt. Det er deres egen verden, hvor de føler sig trygge, og hvor det i højere grad er acceptabelt at være en ledig somalisk kvinde med mange børn.

Vi kan dermed antage, at somaliske kvinders bopælsforankring udgør en determinerende faktor for deres kulturelle habitus og samtidig er afgørende for, hvordan de forholder sig til beskæftigelse og beskæftigelsesrettede aktiviteter.

De somaliske kvinders syn på arbejde

I vores optik kan der være tale om ambivalente og modsigende faktorer, hvorfor man skal være varsom med at generalisere på baggrund af relativt få informanternes udtalelser. Som kritiske hermeneutikere bestræber vi os på at skabe forskellige fortolkninger og forståelser af vores informanternes oplevelser som kontanthjælpsmodtagere og af deres motivation for at komme på arbejdsmarkedet. Derfor er konteksten essentielt for måden, hvorpå kvinderne anskuer arbejdets betydning.

Alle 3 informanter er ledige og har været det i lang tid. Samtidig giver de udtryk for, at de ønsker at arbejde, da det er vigtigt for dem at komme ud af kontanthjælpssystemet og få styr på økonomien. De fortæller blandt andet:

“Synes det betyder meget. I stedet for praktik foretrækker jeg et arbejde” (Shadi).

“Selvfølgelig er drømmen et arbejde, og så, hvad hedder det, de 2 år jeg har været på kontanthjælp, det var det værste i mit liv, jeg har haft.” (Nusa).

“Synes det betyder meget at have et arbejde (...) Ingen bekymringer. Men nu jeg skal tænke hver morgen, om regeringen kommer med nye stramme regler (...) Vi har ikke penge nok, når vi betaler huslejen, vi har ikke nok.” (Jasmin).

Ovenstående citater indikerer, at alle vores informanter har en opfattelse af, at arbejde er mere velanset end praktik. Ud fra deres livsverden tillægger de arbejdet en stor værdi og anser det som et ideal for “det gode liv”. To af vores informanter giver udtryk for, at et liv på kontanthjælp er præget af en følelse af usikkerhed og mange bekymringer, da deres indkomst er afhængig af de nye regler, regeringen konstant indfører.

Ifølge Marianne Skytte kan et liv på offentlige ydelser indebære en følelse af at være kontrolleret og overvåget. Denne gruppe er underlagt en række velfærdsinstitutioner, som de i mange tilfælde kan have en begrænset viden om og forståelse af. Konsekvensen kan blive, at de lever med en følelse af ikke at have indflydelse på eget liv (Skytte, 2016). Det kan være en grund til, at de vil ud af kontanthjælpssystemet og tjene deres egne penge. Vores fortolkning og forståelse af informanternes oplevelse af kontanthjælpssystemet er, at de ønsker en uafhængighed fra det offentlige system frem for selvrealisering på arbejdsmarkedet. Det kan forklare deres manglende motivation til at pendle langt til og fra arbejde og aktiviteter, idet de ikke anser arbejdsmarkedet som en afgørende forudsætning for deres selvudfoldelse. De vil dermed ikke "ofre" deres tid og ressourcer på transport, men vil helst bruge dem på aktiviteter, der opleves som meningsfulde og identitetsgivende.

Vores informant Nusa har dog en anden opfattelse af arbejde og mening om, hvad arbejde betyder for hende. Hun er drevet af ønsket om arbejde og udtrykker, at hun er parat til at tage ethvert arbejde, uanset beliggenhed, hvis det er noget hun er glad for.

"Du ved godt, hvis det interesserer, så er det lige meget, hvor det er henne. Du går efter det (...) jeg har fået praktik, som jeg ikke har sagt nej til, fordi det er min interesse." (Nusa).

Citatet indikerer, at Nusa prioriterer arbejde og aktiviteter, hvis hun finder det interessant og meningsfuldt. Det kan fortolkes således, at hun identificerer sig med det, hun laver ude i majoritets-samfundet, og ikke som husmor. Realisering på arbejdsmarkedet er vigtigt for hendes selvopfattelse og er identitetsskabende, og hun er dermed motiveret i tilstrækkelig grad til at udvide sin bopælsforankring. Det leder os videre til at diskutere, at motivation er forankret i hvor interessant praktikken er. Vi antager, at hvis Nusa ikke finder praktikken interessant, kan hun tillade sig at takke nej til en mulighed for at blive selvforsørgende. På trods af, at afstanden ikke er et problem. Hun udtrykker, at det "interessante" (job eller praktik) skal komme til hende. Vi kan antage, at Nusas fortidens valg, som er kulturelt betinget, gør det svært at finde et interessant arbejde, på baggrund af manglende erhvervs erfaring og uddannelse. I det ser vi, at hendes tidligere prioritering, låser hende, samtidig er hun krævende i relation til specifikke praktikker.

På baggrund af vores fortolkning af empirien vedrørende temaet om arbejdets betydning for somaliske kvinder har vi den forståelse af, at der er to måder at anskue arbejde på: som vejen til selvrealisering og som midlet til at opnå økonomisk uafhængighed. I deres ønske om at arbejde kan kvinderne være drevet af motiver som økonomisk uafhængighed, selvstændighed og ønsket om at blive fri for myndighedernes kontrol.

Det er tankevækkende, at samtidig med, at vores informanter prioriterer tiden med deres børn og de huslige pligter højest, er de positivt indstillet på at komme i arbejde. De indikerer ikke, at familielivet sætter en automatisk spærre op for deres tilknytning til arbejdsmarkedet. Vi ser dog, at de benytter sig af to forskellige identiteter, som af majoritetssamfundet anses for svære forenelige. Deres ideal om selvrealisering via arbejde, som vejen til "det gode liv", kan være svært at realisere på baggrund af deres virkelighed, husmorrollen. Informanterne fortæller, at det kræver et stort overblik og struktur at få det hele til at hænge sammen. Ifølge vores informanter er det et spørgsmål om en god planlægning at kunne integrere et arbejde i deres travle familieliv.

"Selvfølgelig, det skal hænge sammen, hvis jeg får et arbejde. Fordi nogle af de steder, jeg arbejder som frivillig, skal jeg trække mig tilbage (...)" (Nusa).

"For eksempel når man har arbejde, skal man planlægge. Hvornår man går ud, hvornår man passer hus (...)" (Jasmin).

Nusa og Jasmins udtalelser er ikke i tråd med Rodas fortællinger om somaliske mødres tendens til at nedprioritere arbejdslivet til fordel for børn og hjem. Det kan tolkes på forskellige måder fra perspektivet af interviewpersoner. Ud fra vores forforståelse og fortolkning af informanternes udsagn antager vi, at vores informanter har en fornemmelse af, at de skal tale om arbejde på en bestemt måde. Interviewene foregår i Kaffe Fair og vores informanter føler sandsynligvis, at de skal fremstå som motiverede for at komme i arbejde og ikke oplyse om faktorer, som kan være reelle forhindrin-

ger for deres aktive deltagelse på arbejdsmarkedet. Der skal dermed tages højde for, at informanternes fortællinger og meningsdannelser kan være påvirket af vores tilstedeværelse og interviewsituationen som helhed.

En anden forklaring på de modsætninger, vi finder mellem Rodas og de andre informanternes fortællinger, kan være, at Roda fremstår som en somalisk mor, som har formået at realisere sig gennem arbejde og ved at frigøre sig fra sin bopælsforankring. Hun anser sig dermed som en rollemodel for de ledige somaliske kvinder. Den måde, hun tager afstand fra dem, tolker vi som et bevidst forsøg på at distancere sig fra gruppen af somaliske husmødre og på den måde gøre klasse på sig selv, men følgelig også på dem. Hendes udsagn indikerer, at hun har et anderledes overblik over, hvordan de to identiteter, husmor og udearbejdende somalisk mor, kan forenes, idet hun har formået at integrere husmoridentiteten med arbejdslivet. Det fortolker vi således, at vores tre ledige informanter anvender en "ønsketænkning", i forhold til hvordan deres selvbillede af husmor harmonerer med et ordinært arbejdsliv. I deres ideelle forestillinger om at inkludere husmorrollen i et aktivt arbejdsliv medtænker de ikke de reelle forventninger og krav, der stilles til de enkelte medarbejdere på arbejdsmarkedet. Med det mener vi, at de interviewede somaliske kvinder ikke forholder sig realistisk til eller giver konkrete bud på hvordan et eventuelt samspil mellem husmorrollen og arbejde kunne lykkes.

Ydermere kan de interviewede personers modsigende udtalelser forklares ud fra et intersektionelt perspektiv, som belyser kompleksiteten ved det enkelte individ og de mange forskellige identiteter, det har. Det kan ikke forventes, at deres fortællinger er sammenhængende, da deres situation har været oplevet i forskellige kontekster og dele af livet. Vores informanter tænker ikke over, hvilken identitet de benytter sig af i hvilken situation og deres fortællinger kan derfor være fyldt med selvmodsigelser. Vi kan dog tolke informanternes fortællinger på en optimal måde ved at have øje for, hvordan de forskellige identiteter udfolder sig i den konkrete interviewsituation, samt hvor de krydser hinanden. Individet positionerer sig forskelligt i forhold til de forskellige identitetskonstruktioner eller vælger at lade sig anskue i en bestemt kategori afhængig af kontekst. (Christensen, 2006).

Udfrakommende faktorer, som kan påvirke Somaliske kvinders bopælsforankring

For at undgå at skabe en ensidig forståelse af den undersøgte problemstilling vil vi se nærmere på vores informanternes reelle muligheder for at udvide deres bopælsforankring og få tilknytning til arbejdsmarkedet. Vi vil belyse betydningen af de strukturelle forhold frem for at finde forklaringer på deres ledighed i deres kønsrollemønstre, familiemønstre og bosætningsmønstre. Når de ikke kan leve op til det moderne samfunds idealer, hvor arbejde er en af de grundlæggende normer, kan dette ikke nødvendigvis begrundes med manglende motivation, men nærmere som et udtryk for et arbejdsmarked, hvor statistisk diskrimination kan medvirke til at svække kvindernes tro på at blive en del af arbejdsstyrken.

Med hensyn til de interviewede somaliske kvinder kan vi tolke, at de kan være påvirket af de mange roller og identiteter, de påtager sig i hverdagen, som er determineret af de forskellige forestillinger og uforenelige forventninger, majoritets- og minoritetssamfundet har til dem. I deres forskellige roller kan de somaliske kvinder blive udsat for modsætningsfyldte krav fra det somaliske miljø, som bekræfter deres selvbillede og fra det danske samfund, som undergraver deres selvbillede (Skytte, 2016). Det kan være medvirkende til at ændre eget selvbillede og være årsagen til, at deres husmoderidentitet er på vej mod forandring. En måde at forholde sig til virkeligheden på kan være at undertrykke deres tidligere identitetsrepertoire og forsøge at opgive husmorrollen. Det kan være den eneste måde, hvorpå de kan få anerkendelse og værdsættelse fra majoritetssamfundet, samt leve op til lovmæssige krav om beskæftigelse og selvforsørgelse (Skytte, 2016).

Med afsæt i ovenstående finder vi relevant at inddrage nogle teorier og teoretiske begreber, som kan bidrage til at analysere, hvordan somaliske kvinder i Gellerup positionerer sig i samfundet på baggrund af de forskellige identiteter. Ved at illustrere og lave en teoretisk analyse af disse positioneringer – adskilt og i de kontekster, hvori de træder frem – vil vi kunne antage et mere nuanceret syn på kompleksiteten af vores informanternes forståelse af bopælsforankring.

For at håndtere majoritetssamfundets krav og forventninger kan etniske minoritetsgrupper, i denne kontekst somaliske kvinder, anvende forskellige strategier. I deres bestræbelse på at opnå større accept og inklusion i majoritetssamfundet kan de forsøge at tage afstand fra deres egen etniske

gruppe (Møller, 2009). Vi kan antage, at somaliske kvinder kan reagere med at forsøge at forkaste deres husmoridentitet, idet den er ekskluderende i forhold til majoriteten. Det er dog væsentligt at nævne, at husmorlivsformen er identitetsskabende for gruppen af somaliske kvinder og når de er indstillet på at opgive den, risikerer de at miste kilden til den anerkendelse og værdighed (Skytte, 2016).

Ifølge Simon Møller vil det at forkaste husmoridentiteten dog ikke bidrage til, at de vil blive anset som en del af majoritetssamfundet. Tværtimod vil de blive betegnet som "velintegrerede indvandrere", som respekterer de danske værdier, men det vil ikke skåne dem for etnisk diskrimination (Møller, 2009). Vi kan dermed antage, at somaliske kvinders forsøg på at konstruere identitet som udearbejdende ikke vil øge deres muligheder for at komme i beskæftigelse, fordi arbejdsgiveren fortsat vil betragte dem ud fra deres etnicitet og ikke kompetencer. Det bekræftes af en af vores informanter, som fortæller følgende om sine oplevelser som jobsøgende:

"Det er ikke godt ... for eksempel jeg vil gerne skrive under på et job ... De kigger på navnet. Navnet det er ikke dansk. Indvandrere, muslim. Så, nej tak." (Jasmin).

Citatet viser, at vores interviewperson har oplevet forskelsbehandling på arbejdsmarkedet og er overbevist om, at navnet alene kan være årsag til, at hun ikke kan få ansættelse.

Institut for Menneskerettigheder definerer denne form for frasortering som statistisk diskrimination. Vi anvender begrebet med det formål at belyse den signifikante betydning af de strukturelle dimensioner, en gruppe som somaliske kvinder lever i, og hvordan de kan påvirke de forskellige kategoriers identitetskonstruktioner. Deres positionering som somaliske arbejdssøgende kvinder udsætter dem for statistisk diskrimination på arbejdsmarkedet, idet deres nationalitet, anderledes navne, "ikke dansk" udseende og accent kan være en grund til, at de bliver frasorteret allerede før en objektiv vurdering af deres individuelle og arbejdsrelaterede kompetencer (Institut for Menneskerettigheder, 2014).

Endvidere er diskrimination af etniske minoriteter på arbejdsmarkedet blevet undersøgt af Anders Ejrnæs. Hans studie bekræfter, at både arbejdsgivere og kunder frasorterer "ikke-dansk" arbejdskraft på baggrund af negative forestillinger ud fra eksempelvis sproglige kundskaber (Ejrnæs, 2011).

Vi anser disse erfaringer som medvirkende til at skabe og vedligeholde vores målgruppes fornemmelse og oplevelse af klasse. Det viser med al tydelighed, at vores interviewpersoner forstår og konstruerer deres identitet i samspillet med samfundets og arbejdsgiverens opfattelse af deres køn og etnicitet. Som Faber påpeger i sin ph.d.-afhandling "*På jagt efter klasse*" er klasseidentitet koblet til andre identiteter, som for eksempel køn og etnicitet. Klasseidentitet skabes og genskabes, når mennesker agerer ud fra en bestemt social virkelighed og social position, de er placeret i (Faber, 2008). Vores informanter giver udtryk for, at de oplever statistisk diskrimination på arbejdsmarkedet. Vi fortolker dette således, at de, uden at tænke over det, handler og gør klasse på sig selv i hverdagens møde med de andre ved at spejle sig i andres forestillinger om dem. Jasmins fortællinger om de oplevelser, hun bærer rundt på med at være muslimsk indvandrer, som søger job, afslører, at majoritetssamfundets behandling fremkalder følelser af at være anderledes, utilstrækkelig, forkert og uværdig. Det vil sige, at det at tilhøre underklassen kan være forbundet med negative erfaringer og følelser, hvilket kan have en skadelig indvirkning på somaliske kvinders motivation for at søge arbejde og marginalisere dem i endnu højere grad. Det kan medføre en forstærket bopælsforankring, som fastholder somaliske kvinder i det lokale miljø og har en begrænsende indvirkning på deres motivation og muligheder for at komme i ordinært arbejde.

Som Skytte allerede har konkluderet, er det snarere i familielivet og moderrollen end på arbejdsmarkedet, at disse kvinder kan finde muligheder for at konstruere sig selv som succesfulde, værdige til respekt og anerkendelse. I kvindernes idealer for moderskab og bestræbelse på at være gode husmødre ser vi, hvordan klasse manifesterer sig i deres hverdag. Det leder os videre til det væsentlige spørgsmål om sammenhængen mellem somaliske kvinders identitetsdannelse, arbejdsmarkedet og deres reelle muligheder for at realisere sig som udearbejdende kvinder.

Med udgangspunkt i ovennævnte kan vi antage, at strategier som distancering fra etniske grupper ikke øger somaliske kvinders muligheder for at komme i beskæftigelse. Når somaliske kvinder vælger at forkaste deres husmoridentitet i bestræbelsen på at identificere sig med majoritetssamfundet som jobsøgende og aktivt deltagende på arbejdsmarkedet og samtidigt bliver udsat for etnisk og statistisk diskrimination på arbejdsmarkedet kan de havne i en situation, hvor de er i fare for at miste deres grundlag for selvrealisering. Det kan medføre identitetskriser på baggrund af følelser af manglende selvrespekt, selvtillid og værdiløshed (Skytte, 2016).

Delkonklusion

Vores empiri og analyse indikerer, at vores informanter har en positiv oplevelse af de boligsociale indsats, som de deltager i på lokalt niveau. Der kan spores klare fordele ved at være tilknyttet en indsats, der ligger tæt på somaliske kvinders bopæl, der letter deres hverdag og bidrager til, at de optimalt kan udføre deres rolle som husmor og ikke føler sig presset af lang transporttid. I vores analyse af bopælsforankring er vi kommet frem til, at geografisk placering af arbejdssted og aktivitetssted kan have en afgørende betydning for somaliske kvinders motivation for deltagelse. Somaliske kvinder holder fast i traditionelle værdier, der har til hensigt at skabe harmoni og sammenhængskraft i familien i et moderne projektsamfund.

Det leder os videre til diskussionen om, hvorvidt de somaliske kvinder har mulighed for at identificere sig med et aktivt arbejdsliv eller at integrere deres husmoridentitet i det moderne projektsamfund. Vores analyse viser, at vores informanter har en idyllisk forestilling om harmonien mellem deres husmorlivsform og et aktivt arbejdsliv. På den anden side er de bevidste om, at de kan blive udsat for statistisk og etnisk diskrimination på arbejdsmarkedet, hvilket gør vejen til selvforsørgelse lang og besværlig.

Det faktum, at boligsociale indsats er indrettet efter deres livsbetingelser medvirker til, at somaliske kvinder oplever indsatserne på lokalt niveau som meningsfulde og fremmende for deres beskæftigelsesmuligheder. I modsætning hertil oplever vores informanter beskæftigelsesindsatsen i

Jobcenter Aarhus som ikke-hensynstagende overfor deres livsform. Dette vil vi udfolde i den næste analyse.

Analyse af mediatores rolle i boligsociale indsatser

Vi finder det yderst relevant at undersøge betydningen af mediatores rolle for boligsociale indsatser og for somaliske kvinders deltagelse i dem. For at belyse mediatores positive virkning finder vi det nødvendigt at undersøge, hvilke tilgange og metoder mediatoren tager afsæt i, samt hvilken profil mediatoren har. Det vil vi kigge på, ved at tage udgangspunkt i somaliske kvinders oplevelse af Jobcenter Aarhus' beskæftigelsesindsats, i modsætning til aktiviteterne i Gellerup og ved at belyse, hvordan mediatores arbejde adskiller sig fra Jobcentrets indsats med vores målgruppe.

På baggrund af vores fortolkning af den indhentede empiri anvender vi teoretiske begreber og teorier, som kan besvare vores underspørgsmål om mediatores betydning for boligsociale indsatser i Gellerup. Denne analyse vil tage afsæt i en intersektionel tilgang med henblik på at tydeliggøre, hvordan boligsociale indsatser forholder sig til kategorier som etnicitet, køn og klasse, samt hvordan disse kategorier påvirker hinanden gensidigt. Dette kan belyses ved at kigge nærmere på relationen mellem mediatoren og de somaliske kvinder, som deltager i Kaffe Fairs aktiviteter og Somali Food. For at undersøge, hvilke metoder mediatoren anvender, tager vi afsæt i den empowerment-inspirerede tilgang. Derudover forholder vi os kritiske i relation til udførelsen af tilgangen i praksis i arbejdet med vores målgruppe.

Analyse af Somaliske kvinders oplevelse af Jobcenter Aarhus

I den nærværende analyse vil vi undersøge, hvordan Jobcenter Aarhus forholder sig til de forskellige kategorier som etnicitet, køn og klasse i deres beskæftigelsesindsats. Ydermere vil vi dykke nærmere ned i spændingsfeltet mellem de somaliske kvinders oplevelse af beskæftigelsesindsatsen, samt hvordan praksis på Jobcenter Aarhus kan medvirke til at gøre klasse på de somaliske kvinder i mødet med dem. På baggrund af vores forforståelse og fortolkning af den indhentede empiri har vi dannet os en forståelse af, at boligsociale indsatser har en mere empowerment- og emancipatorisk tilgang i arbejdet med de somaliske kvinder. Med afsæt i vores forforståelse antager vi, at somaliske kvinder

er mere motiverede for at deltage i boligsociale indsatser end i Jobcentrets tilbud med de dertilhørende krav og forventninger.

Når vi i dette speciale opererer med empowerment begrebet læner vi os op ad værket "*Empowerment – teori og praksis, Empowerment på dansk*". Der findes forskellige definitioner og forståelser af empowerment. Når vi i specialet anvender empowerment referer vi til processen, hvor mennesket skal gøres i stand til at kontrollere og styre sit eget liv, hvilket skal forstås i sammenhæng med det sociale liv det navigere i, i lyset af en dialektisk forståelse. Centralt for en empowerment tankegang er, at man altid tager udgangspunkt i menneskets ressourcer ud fra en bottom-up tankegang (Andersen, Brok, Mathiasen, 2000).

Med udgangspunkt i vores informanters oplevelse af deres sagsbehandler og Jobcenter Aarhus, samt den viden, vi besidder om lovgivningen på beskæftigelsesområdet, er det vores opfattelse, at Jobcenter Aarhus ikke forholder sig til kategorier som etnicitet, køn og klasse i praksis i arbejdet med somaliske kvinder. Jf. lov om aktiv beskæftigelsesindsats, kapitel 2, opererer beskæftigelsesindsatsen med 2 kategorier, *aktivitetsparate* og *jobparate*.

I nedenstående analyse vil vi belyse, hvilke konsekvenser jobcenterets tilgang samt de lovgivningsmæssige rammer har for beskæftigelsesindsatsen i relation til vores målgruppe. På baggrund af den tidligere analyse, evaluering af Shaqo-projektet og erfaringer fra Kaffe Fair har vi en forståelse af, at det er væsentligt at indtænke kategorier som etnicitet, køn og klasse i beskæftigelsesindsatsen, hvis målgruppen skal tættere på arbejdsmarkedet. Desuden er vi interesseret i at undersøge, hvordan empowerment-tilgangen og dens bottom up-tankegang, som et mulighedsrum, kan implementeres i en top down-styret praksis på beskæftigelsesområdet. For som det fremgår af forskning på beskæftigelsesområdet, er praksis i dag styret af en top down-styring, hvor frontlinje-socialarbejdere er underlagt socialpolitiske forventninger og intentioner, og hvor den lovgivningsmæssige ramme kan medvirke til, at socialarbejderes socialfaglige skøn nedprioriteres i praksis (Caswell, 2005).

For at anskueliggøre konsekvenserne af den top down-styrede praksis kan faktorer som tidspres og antal borgersager indvirke negativt på sagsbehandlerens socialfaglige skøn. Dette kommer til udtryk i følgende citat:

“Men fordi min sagsbehandler, jeg ved det ikke, men jeg har ikke så mange møder med hende. Hun sender mig til en anden jobkonsulent, det er ham, der sender mig et sted hen, og jeg tror, det er svært at få fat i ham.” (Shadi).

Ovenstående citat indikerer, at Shadi har en oplevelse af, at hun ikke har så mange møder med sin sagsbehandler, fordi hendes sagsbehandler sender hende til en anden aktør, i dette tilfælde en jobkonsulent. Ydermere giver hun udtryk for, at det er jobkonsulenten, der sender hende til et praktiksted, og hun oplever, at jobkonsulenten er svært at komme i kontakt med.

På baggrund af forskning på beskæftigelsesområdet og vores fortolkning af Shadis citat har vi en forståelse af, at sagsbehandlerens manglende tilstedeværelse kan skyldes tidspres og for mange borgersager i sagsbehandlerens sagsstamme (Socialrådgiveren, 2018).

Sagsbehandlerens anvendelse af en jobkonsulent kan tolkes som en reaktion på den socialpolitiske virkelighed, som præger de danske jobcentre, og som afspejler en praksis forankret i effektmåling, tidspres, refusionspolitik og en incitamentslogik (Bømler, 2011). Dette kan være medvirkende til at ansvarsforskyde forskellige arbejdsopgaver, hvor ansvaret for at opbygge den gode relation ligger hos jobkonsulenten frem for sagsbehandleren. Ud fra Shadis oplevelse af, at jobkonsulenten er svært at komme i kontakt med, står Shadi i den situation, at hun falder mellem to stole, idet både sagsbehandleren og jobkonsulenten fralægger sig ansvaret for Shadis behov. Med afsæt i vores informanternes oplevelse af beskæftigelsesindsatsen i Jobcenter Aarhus tolker vi, at det sociale arbejde på beskæftigelsesområdet i Jobcenter Aarhus ikke er reguleret efter borgerens behov, men nærmere retter sig ind efter de socialpolitiske forventninger og krav.

De rammer, hvorunder jobcentret arbejder, kan efter vores fortolkning medvirke til, at Shadi udvikler en oplevelse af mistillid til det offentlige system. Vi inddrager Lipskys begreb om mestringsstrategier og krydspres, der refererer til, at der er et spændingsfelt mellem *socialarbejderens ressourcer og midler og presset fra socialpolitiske forventninger og interventioner* (Bundesen & Hansen, 2011). Lipsky påpeger, at spændingsfeltet medvirker til, at frontlinje-socialarbejdere inden for beskæftigelsesområdet udvikler en mestringsstrategi, der beror på, at opgaven om at inddrage sin socialfaglighed og skabe den gode relation til borgeren i praksis ikke kan realiseres på grund af en standardiseret praksis. Det kan føre til, at der sker en forskydning af arbejdsopgaven, hvor arbejdsopgaven primært skal sikre overholdelse af lovgivning og retssikkerhed. Dette kan belyse sagsbehandlerens manglende fokus på borgerinddragelse, samt inddragelse af egen socialfaglighed i praksis (Järvinen & Mik-Meyer, 2012).

“Jeg tror ikke, min sagsbehandler lytter. Hun lytter ikke. Fordi vi havde aftalt om at komme i praktik i en børnehave eller et plejehjem, så for eksempel kommer jeg i en praktik i en kantine, så hun lytter ikke, men hun finder bare noget, men hun lytter ikke.” (Nusa).

Ovenstående citat anvendes, fordi det viser, hvordan Nusa oplever, at hendes sagsbehandler ikke lytter til hendes ønsker hvad angår valg af praktik. I det korte citat nævner Nusa hele 4 gange, at sagsbehandleren ikke lytter til hende, hvilket efter vores fortolkning og forståelse af citatet er tankevækkende og bekymrende. Dette kan være et udtryk for Nusas frustration over sin sagsbehandlers manglende forståelse for hendes behov og praktikønsker. Vi antager, at sagsbehandleren ikke tager hensyn til Nusas visioner for fremtiden. Nusa kom således i praktik i en kantine, selvom det var imod hendes ønske.

Vi mener, at sagsbehandlerens handling kan fortolkes på to måder. Første fortolkning handler om, at sagsbehandlerens måde at udføre sit arbejde på tager afsæt i en lovgivningsmæssig ramme, hvor fagligheden ikke inddrages tilstrækkeligt som beskrevet i ovenstående analyse. Jf. lov om aktiv beskæftigelsesindsats arbejder et Jobcenter ud fra kategorier som aktivitetsparate og jobparate borgere. Kort sagt relaterer en aktivitetsparat borger til en borger, som har problemer ud over ledighed,

mens en borger, som er vurderet jobparat, som udgangspunkt ingen problemer har ud over ledighed. Denne kategorisering kan bidrage til, at sagsbehandlerens blik og tilgang til praksis kan være farvet af kategorier som jobparat eller aktivitetsparat, hvilket efter vores fortolkning medvirker til, at sagsbehandleren bliver blind i forhold til at inddrage andre kategorier som køn, etnicitet og klasse, samt udviser manglende kritisk refleksion over egen praksis i arbejdet med somaliske kvinder.

Med afsæt i ovenstående leder det os videre til vores anden fortolkning af citatet. Citatet viser, at Nusas sagsbehandlers beslutning er præget af opfattelsen af, at Nusa tilhører underklassen. Det kan forstås således, at sagsbehandlerens blik bærer præg af hendes fordomme og forforståelser af en typisk somalisk kvinde, som tilhører underklassen og er god til at lave mad. På den måde er sagsbehandleren selv en aktør i praksis, der gør klasse på somaliske kvinder, hvilket medvirker til at forstærke den negative, fastlåste forestilling om dem. Sagsbehandlerens praksis tager ikke afsæt i Nusas potentialer, kategorier og identiteter. Ydermere kan det fortolkes, at grunden til, at Nusa ikke er egnet til at komme i praktik i en børnehave, er hendes etnicitet, idet en somalisk kvinders værdier og syn på opdragelse ikke stemmer overens med den danske måde at anskue og forstå børneopdragelse på. Det kan være en del af forklaringen på, hvorfor Nusa har fået en praktik som kantine medarbejder frem for at imødekomme hendes ønsker.

I forlængelse heraf kan vi antage, at Nusa har en oplevelse af, at sagsbehandleren udviser mistillid til hende og hendes evner til at udføre arbejdsopgaver, som er forbundet med at tage ansvar for andre mennesker på en kompetent måde. Det er vores fortolkning, at Nusa har en fornemmelse af, at mistilliden skyldes hendes status som ledig somalisk kvinde, som bruger det meste af tiden på at passe hjem og lave mad. Det kan være medvirkende til, at hendes motivation for at deltage i jobcentrets indsats svækkes, idet hun ikke er positivt indstillet på at starte i praktik i en kantine, hvilket kan betyde, at praktikken får en ringe effekt i forhold til at opnå beskæftigelse.

Mistilliden og den skæve relation mellem Nusa og hendes sagsbehandler kan bunde i forskellige syn på det gode liv og magtfordelingen imellem dem. Det kan antages, at Nusas sagsbehandler anser det gode liv som værende selvrealisering gennem et arbejde. Ledighed og afhængigheden af offentlige ydelser er ikke vejen til det gode liv. Dette syn kommer i konflikt med Nusas syn på det gode liv.

Som det fremgår i ovenstående analyse om bopælsforankring, husmorlivsform og kollektivistisk livsform, handler ledighed ikke om at realisere sig gennem et ordinært arbejde. Det afspejler nærmere en form for uafhængighed af et kontrollerende system som Jobcenter, og hvor opretholdelsen af familiens harmoni vægter højere end arbejdsmarkedet.

Vores fortolkning af ovenstående citat er, at sagsbehandleren er i en position, hvor hun udøver en magt, der tager afsæt i hendes ekspertviden i arbejdet med de ledige somaliske kvinder og dermed ved, hvad der er bedst i forhold til Nusas fremtidige beskæftigelsesmuligheder. Denne form for relation kan opfattes som asymmetrisk, hvor magtbegrebet i lyset af empowerment opererer med synlig magtudøvelse og usynlig magtudøvelse (Andersen, Brok og Mathias, 2000).

Nusas oplevelse af, at sagsbehandleren bestemmer praktikstedet uden at tage hensyn til hendes ønsker, indikerer, at sagsbehandlerens handling kan tolkes som en synlig magtudøvelse, idet sagsbehandleren efter vores forståelse anvender et "magt over"-perspektiv i relationen. Vi kan antage, at denne magt og den asymmetriske relation mellem sagsbehandler og borger kan blive forstærket af den evolutionistiske kulturopfattelse, som en sagsbehandler kan have. Ifølge Marianne Skytte har det danske majoritetssamfund en evolutionistisk kulturopfattelse. Begrebet henviser til, at ilande – primært i Vesteuropa og Nordamerika – er højere udviklet end ulandene. Med afsæt i den forståelse er ilandene samfundsmæssigt og i kulturel henseende højere udviklet og befinder sig derfor i en position, hvor de påtager sig definitionsmagten over minoritetsgrupper og samfund. Magten indeholder elementer af tvang til at internalisere vestlige normer og værdier (Skytte, 2009).

På baggrund af ovennævnte kan vi antage, at sagsbehandlerens måde at anskue borgeren på ikke kun er forankret i borgerens ledighed, men også i somalisk oprindelse og køn, hvilket kan opfattes som forstærkende faktorer for, at sagsbehandleren betragter en somalisk ledig kvinde som værende ressourcetsvag og en andenrangsborger i det danske samfund. I dette ser vi en proces af klassegørelse i mødet med det offentlige system. Det kan medvirke til, at de somaliske kvinder kan miste troen på, at det offentlige system kan hjælpe dem til at positionere sig bedre i samfundet. Det kan have en negativ indflydelse på deres motivation for aktivt at deltage i beskæftigelsesindsatsen og

dermed skabe en usikker fremtoning, samt usikkerhed om evnen til at bidrage positivt til arbejdsmarkedet.

Den manglende tro på Jobcenter Aarhus' indsats kommer til udtryk i Nusas fortællinger om oplevelsen af manglende indflydelse på sit eget liv, hvilket forringer hendes motivation for at deltage i beskæftigelsesindsatsen. Den indre frustration kommer til syne, når Nusa i ovenstående citat nævner 4 gange, at hendes sagsbehandler ikke lytter til hendes behov og ønsker med hensyn til valg af praktiksted.

Når Nusa oplever, at sagsbehandleren ikke lytter til hende, kan det tolkes, som om sagsbehandleren ikke har forståelse for Nusas behov og ønsker med hensyn til valg af praktik. Efter vores fortolkning kan sagsbehandlerens manglende inddragelse af Nusa bunde i en manglende forholden til kategorier som somalisk mor og klasse i behandlingen af Nusas sag. Det kan tolkes, at sagsbehandleren ser og møder Nusa med kategorien aktivitetsparat somalisk kvinde, uden erhvervsgivne kompetencer. Det kan skyldes de lovmæssige rammer og det begrænsede handlerum, som påvirker sagsbehandlerens mulighed for inddragelse af kategorier som køn, klasse og etnicitet i mødet med borgeren.

Vi er dog mindre optaget af at analysere jobcentrets beskæftigelsesindsats. Vi er nærmere optaget af, hvordan boligsociale indsatser adskiller sig fra beskæftigelsesindsatsen i deres tilgang til at nedbryde barriererne i arbejdet med målgruppen, i lyset af beskæftigelsesperspektivet.

Med afsæt i vores empiri har vi en forståelse af, at boligsociale indsatser fremmer de somaliske kvinders tilknytning til arbejdsmarkedet frem for den nuværende beskæftigelsesindsats. I vores undersøgelse af effekten af boligsociale indsatser er vi kommet frem til, at mediators rolle og profil spiller en afgørende rolle i at fremme deres motivation for deltagelse i arbejdsorienterede aktiviteter. Vi vil ud fra vores informanternes oplevelse af mediators rolle i de boligsociale indsatser dykke nærmere ind i vigtigheden af, hvordan mediatoren inddrager de forskellige kategorier som etnicitet, køn og klasse i arbejdet med ledige somaliske kvinder.

Vores informant Roda fortæller om tilgangen til somaliske kvinder i Somali Food:

“(...) kulturelle og religiøs baggrund det tager jeg da gerne også hensyn.” (Roda).

“(...) vi tager hensyn til mennesker og ikke kun mad. Vi fokuserer på både mad og menneske.” (Roda).

De ovenstående citater viser, at den socialøkonomiske virksomhed Somali Food, hvor Roda er køkkenchef, og hvor køkkenmedarbejderne primært er førstegenerations somaliske kvinder, tager hensyn til kvindernes kulturelle og religiøse baggrund. Tilgangen til arbejdet handler ikke kun om profit, men nærmere en interesse for det menneskelige aspekt i kombination med madlavning. Indsatser som Somali Food og Kaffe Fair har et værdisæt, hvor man møder et menneske i øjenhøjde og der, hvor det er. Omdrejningspunktet er at skabe motivation for deltagelse i indsatsen ved at tage udgangspunkt i borgernes situation og ressourcer. Vores empiri viser, at boligsociale indsatsers fremgangsmåde i arbejdet med somaliske kvinder er, at de forholder sig til kategorier som etnicitet, klasse og køn, hvilket Jobcenter Aarhus ikke gør. For at belyse det anvender vi de følgende citater.

“(...) når kvinderne kommer i køkkenet, så kan det være, at de pludselig går. Fordi at det er deres bedetid, og fordi de gerne vil bede 5 gange om dagen, og ja, jeg tillader dem det. De kan bede, men så kan de bede en ad gangen. Så må jeg trække deres pause for at lære dem, at det ikke er gratis, hvis de kommer et andet sted hen. Fordi på det danske arbejdsmarked må man gerne ryge, når der ikke er travlt. Så lærer jeg dem, at de gerne må bede deres bønner, men det skal ikke være i travlheden, så venter vi, til vi har mindre travlt, og så kan man tage en ad gangen. Og så er det de andre, der fortsætter med at arbejde” (Roda).

Rodas citat indikerer, at Somali Food tager hensyn til de somaliske kvinders kulturelle og religiøse overbevisninger i arbejdet. Efter vores fortolkning af ovenstående citat udgør bedetider ikke en barriere, der giver anledning til diskrimination på arbejdsmarkedet; det ses nærmere som et personligt behov, som kan sammenlignes med rygning. Ved at anerkende de særlige behov, der er knyttet til kvindernes etniske, kulturelle og religiøse tilhørsforhold, baner de boligsociale indsatser vejen for, at somaliske kvinder kan opnå viden om det danske arbejdsmarkeds kultur og logik, og dermed tage

et vigtigt skridt i begyndelsen på at se sig selv som en del af arbejdsmarkedet. At møde de somaliske kvinder på deres præmisser bidrager til, at kvinderne føler sig set og hørt. Og på den måde reducerer det den angst, der er forbundet med at blive afvist og set ned på på arbejdsmarkedet på baggrund af kulturel og etnisk baggrund. Det er afgørende for frigørelsen af deres ressourcer og potentialer i at udvikle sig til ligeværdige og bidragsydende medborgere og medarbejdere på arbejdsmarkedet. Tilegnelsen af konkrete og relevante færdigheder og kompetencer, som de kan tage med videre på arbejdsmarkedet, kan bidrage til, at de bliver en ressource for samfundet frem for en byrde.

Kernen i de boligsociale indsatser er at anerkende somaliske kvinders køn og familiemønstre, hvilket kan medvirke til at skabe den gode relation mellem aktivitetssted og borgeren. Og på den måde skaber de boligsociale indsatser gode forudsætninger for somaliske kvinders motivation og deltagelse. Vi bruger det nedenstående citat for at illustrere, hvordan Kaffe Fair forholder sig til forståelsen af somaliske kvinders fravær og sygdomsforståelse i aktivitetsstedet, som er relateret til børnenes sygdom.

“ (...) Somaliske kvinder har jo flere børn, og de smitter jo hinanden – det der influenza – så kan det godt være, at hun kommer og siger, at hendes søn er syg. Så ringer hun tre dage efter og kommer på arbejde, og efter 2 dage er hendes børn igen, er syge. Så kan vi ikke sige, nåh dine børn er syge igen, det ved jeg ikke, hvad vi kan gøre, men kan du ikke bare lige ordne det eller ringe til den socialrådgiver og snakke om det. Så mister man dem. De vokser ikke med det, men de vokser med at sige ok, det prøver vi, selvom der er travlt, så prøver vi at se. Ok, hvis din søn er syg, og det smitter børnene – det smitter jo altid, så plejer vi at fortælle dem, at det er ok, der er ikke noget i vejen med det.” (Roda).

Citatet illustrerer, hvordan boligsociale indsatser har en rummelig tilgang til en hverdagsudfordring blandt familier. Som mor til mange børn bliver de mødt med tillid og accept, når de ringer og oplyser om fravær grundet sygdom. I ovenstående citat giver Roda udtryk for, at hvis man har mistillid og en forventning om, at de skal tilbage hurtigst muligt til aktivitetsstedet på trods af sygdom, kan de miste deres motivation og samarbejdsvillighed til deltagelse.

Vi anerkender, at Kaffe Fairs rummelige tilgang til fravær og sygdom kan være udfordrende at overføre til den almindelige danske arbejdsmarkedsstruktur. Efter vores fortolkning af citatet er der dog potentialer og ressourcer at bygge videre på, med henblik på at disse kvinder i fremtiden har en stor forståelse af den danske arbejdsmarkedskultur og de dertilhørende forventninger. Med det ønsker vi at påpege, at somaliske kvinders integration på arbejdsmarkedet er en lang og besværlig proces, som kræver, at socialt arbejde på beskæftigelsesområdet tilrettelægger indsatser efter kvindernes særlige situation og præmisser. I vores optik er opnåelsen af selvforsørgelse blandt somaliske kvinder mindre relevant og burde ikke være et pejlemærke for den endelige destination. Vi er langt mere optaget af, hvordan boligsociale indsatser som Kaffe Fair investerer i at udvikle små såvel som store ressourcer og potentialer hos de somaliske kvinder.

I modsætning til Kaffe Fairs tilgang til praksis har beskæftigelsesindsatsen i jobcentrene fokus på selvforsørgelse. Ifølge bekendtgørelse af lov om aktiv beskæftigelsesindsats er formålet med denne lov, at den ledige borger skal i beskæftigelse og kunne forsørge sig selv og sin familie hurtigst muligt.

§ 1. Formålet med denne lov er at bidrage til et velfungerende arbejdsmarked ved at

1) bistå arbejdssøgende med at få arbejde,

2) give service til private og offentlige arbejdsgivere, der søger arbejdskraft, eller som vil fastholde ansatte i beskæftigelse,

3) bistå kontanthjælps- og integrationsydelsesmodtagere og ledige dagpengemodtagere til så hurtigt og effektivt som muligt at komme i beskæftigelse, således at de kan forsørge sig selv og deres familie, og

4) støtte personer, der på grund af begrænsninger i arbejdsevnen har særlige behov for hjælp til at få arbejde (LBK nr. 1342 af 21/11/2016 gældende).

Det ovenstående citat viser, at fokus på at få borgerne hurtigst muligt i selvforsørgelse gennem arbejde gennemsyrrer beskæftigelsespolitikken og jobcentrets arbejdsgang.

Det bekræftes af vores analyse, i relation til hvordan vores informanter oplever Jobcenter Aarhus' beskæftigelsesindsats, samt hvordan deres sagsbehandler stiller krav og forventninger til, at de skal opnå tilknytning til arbejdsmarkedet hurtigst muligt eksempelvis gennem irrelevante praktikforløb,

som ikke nødvendigvis munder ud i ordinært arbejde. På baggrund af erfaringer fra Shaqo-projektet og Kaffe fair anser vi, at det, der kan forbedre kvindernes positioneringsmuligheder i det danske samfund og på arbejdsmarkedet, er fokus på kvindernes progression og de små såvel som store skridt i udviklingsprocessen. At få de somaliske kvinder hurtigst muligt i selvforsørgelse er ikke nødvendigvis den optimale måde at opnå beskæftigelse på. I det følgende vil vi belyse, at tilgangen med fokus på den hurtige vej til beskæftigelse kan have den modsatte effekt på gruppen af somaliske kvinder.

For at belyse Jobcenter Aarhus' praksislogik vil vi anvende Lipskys creaming-begreb. Vi finder begrebet brugbart, fordi det belyser konsekvensen af den hurtige vej til arbejdsmarkedet. Lipskys teori bidrager til en dybere forståelse af, hvorfor der i praksis er en tendens til at borgerdifferentiere og favorisere forskellige borgergrupper afhængigt af deres kategorier som jobparate eller aktivitetsparate og deres ressourcer for at opnå selvforsørgelse (Lipsky, 2010).

Creaming-begrebet eller "at skumme fløden" refererer til, at der i praksis i en beskæftigelseskontekst opstår en tendens til en nedprioritering af de svageste borgergrupper, da disse grupper er tidskrævende og omfattende. Derfor ligger fokus på de borgere, der besidder motivation og ressourcer til at blive selvforsørgende hurtigst muligt. Ydermere handler denne prioritering om økonomi, da landets jobcentre er underlagt refusionsreformen, som kan karakteriseres ved, at jobcentrene får tilskud fra staten for antal borgere, de får i beskæftigelse og selvforsørgelse (Udenfor nummer, 2015). Selvforsørgelse bliver et mål i sig selv frem for at sikre, at borgeren finder et meningsfuldt arbejde, hvor denne kan udfolde eget potentiale. Jobcentrets parameter for succes er antal borgere, de får i selvforsørgelse, enten gennem ordinært arbejde eller uddannelse. I denne proces kan det antages, at borgeren bliver et middel, som jobcentret kan bruge til at nå målet om succes og anerkendelse. I dette kapløb bliver borgeren ikke betragtet som et selvstændigt individ med egne visioner og ønsker for at forme eget liv. Denne udvikling kan give anledning til bekymringer i lyset af vores normative ideal i forståelsen af det gode, emancipatoriske sociale arbejde på beskæftigelsesområdet.

“Det er lidt svært at få arbejde, tror jeg. Fordi først vil de gerne have, at det var aftalen på 3 måneder, men så har hun ikke arbejde til mig, så hun finder en anden praktik. De vil gerne have, at jeg kommer i praktik.” (Jasmin).

I lyset af Lipskys creaming-begreb viser Jasmins citat, at hun oplever et pres og en forventning om, at hun skal være i praktik, på trods af at praktikken ikke nødvendigvis giver fast ansættelse. Jf. LAB (lov om aktiv beskæftigelsesindsats) Kapitel 11, og LAS (lov om aktiv socialpolitik) § 25, skal en borger på kontanthjælp stå til rådighed for arbejdsmarkedet for at modtage offentlige ydelser som kontanthjælp. Betydningen af at stå til rådighed på arbejdsmarkedet indebærer også virksomhedspraktikker og nytteindsatser.

Vi fortolker citatet således, at Jasmin har deltaget i mange praktikker, der ikke har ført til ordinært arbejde. De mange praktikker, som Jasmin har deltaget i, kan være et udtryk for manglende socialfaglig vurdering af det rette match mellem virksomheden og borgeren. Den manglende socialfaglige tilgang i praksis kan skyldes sagsbehandlerens nedprioritering af gruppen af somaliske kvinder. Vi antager, at sagsbehandlerens manglende tiltro til, at somaliske kvinder kan opnå tilknytning til arbejdsmarkedet kan være forbundet med deres tilhørsforhold til underklassen og etniske baggrund, samt deres kønsbetingede karakteristika. Hvis vi antager, at Jasmin fortsat vil modtage offentlig ydelse, kan det udledes, at hun bliver nødsaget til at finde sig i sagsbehandlerens vurdering og afgørelse for at kunne få hverdagen til at hænge sammen. Med afsæt i ovenstående omkring, hvordan sagsbehandleren er underlagt bestemte socialpolitiske krav og forventninger, kan det tolkes, at creaming kan være en reaktion på den socialpolitiske virkelighed og en måde, hvorpå sagsbehandleren kan retfærdiggøre sin praksis.

Ud fra ovenstående analyse af citater og vores fortolkninger af vores informanternes oplevelse har vi dannet os en forståelse af, at Jobcenter Aarhus' beskæftigelsesindsats samt sagsbehandlerens relation til vores informanter ikke fremmer deres integration og tilknytning til arbejdsmarkedet, tværtimod. Tager vi udgangspunkt i vores informanternes oplevelser af deres sagsbehandler, kan det tolkes, at begge har en oplevelse af, at de ikke bliver hørt af deres sagsbehandler samt oplevelsen af manglende borgerinddragelse og medindflydelse på egne ønsker i beskæftigelsesindsatsen.

Med afsæt i informanternes citater kan det tolkes, at beskæftigelsesindsatsen i Jobcenter Aarhus indeholder elementer, hvor praksis er medvirkende til at umyndiggøre somaliske kvinder. Indsatsen kan være en medvirkende faktor til at gøre klasse på de somaliske kvinder, hvilket vi finder bekymrende for det gode sociale arbejde på beskæftigelsesområdet. Med afsæt i vores normative ideal for det gode sociale arbejde inden for beskæftigelsesområdet skal det gode sociale arbejde bygge på en emancipatorisk tilgang, hvor man forholder sig til de ulige, strukturelle faktorer som eksempelvis fattigdom, diskrimination etc. Praksis bør tage afsæt i individets indre motivation til at kunne tage styring over sit eget liv, med en bottom up-tilgang og ikke top down-tilgang (Andersen, Brok, Mathiasen, 2000). Endvidere bør professionelle aktører, der arbejder inden for socialt arbejde, i lyset af vores normative ideal, gennem deres handlinger være medvirkende til at ændre ulighed i samfundet og strukturelle faktorer, der har til hensigt at fremme det gode, emancipatoriske sociale arbejde (Askheim, 2012).

Det leder os videre til at stille det spørgsmål, om der er et mulighedsrum for at fremme det gode sociale arbejde på beskæftigelsesområdet? Det vil vi illustrere, ved at belyse de fremmende faktorer i de boligsociale indsatser.

Betydning af mediators tilgang i arbejdet med Somaliske kvinder

Artiklen "Empowerment på beskæftigelsesområdet – et mulighedsrum", som er skrevet af Maja Lundemark Andersen (Uden for nummer, 2015), åbner op for diskussionen om, hvorvidt empowerment og dens bottom up-tilgang er mulig i en top down-styret praksis på beskæftigelsesområdet. På baggrund af vores fortolkning af artiklen anser vi denne diskussion som kompleks, men væsentlig at inddrage i specialet. Således har vi med afsæt i vores empiriske materiale af boligsociale indsatser som Kaffe Fair, herunder specielt mediators rolle i indsatsen, fået en forståelse af, at der er potentialer og et mulighedsrum, hvor empowerment- og bottom up-tilgangen kan implementeres i beskæftigelsesindsatsen med henblik på at fremme somaliske kvinders integration på arbejdsmarkedet.

I den følgende analyse vil vi sætte fokus på, hvordan bottom up- og empowerment-tilgangen kan styrke mulighedsrummet i boligsociale indsatser i Gellerup og beskæftigelsesindsatsen i Jobcenter Aarhus. Vi vil dog også stille os kritiske overfor, hvordan empowerment i praksis kommer til udtryk. Ydermere vil vi i analysen tage afsæt i de interviewede personers oplevelse af mediators rolle som brobygger i boligsociale indsatser samt erfaringer fra Shaqo-projektet. Ifølge evalueringsrapporten af Shaqo-projektet har projektet formået at skabe positive resultater i forhold til at få somaliere i arbejde eller selvforsørgelse. De gode resultater skyldes blandt andet Shaqo-konsulenter, der ifølge evalueringen arbejder ud fra Shaqos værdigrundlag, der bygger på empowerment og helhedsorienteret tilgang. Med afsæt i evalueringen af Shaqo-konsulenternes funktion har vi dannet os en forståelse af, at Shaqo-konsulenter kan opfattes som mediatorer, der bygger bro mellem det offentlige system og vejen til et ordinært arbejde eller selvforsørgelse (Andersen, 2008).

“En vigtig del af Shaqo-projektet er den somaliske projektleder, som har en god kontakt både til det etniske miljø samt til de somaliske deltagere. Projektlederen repræsenterer i udpræget grad den kulturelle viden og empati, som yderligere er vigtig i arbejdet med deltageren.” (VIFIN, 2014).

Ovenstående citat fra evalueringen af Shaqo-projektet inddrages, fordi det indikerer, at en vigtig del af succesen bag Shaqo-projektet er den somaliske projektleder, der havde godt kendskab til det etniske miljø og en god relationel kontakt til de somaliske deltagere. Vi fortolker projektlederen som en mediator, der ”oversætter” det offentlige system, samt dets forventninger og krav til et sprog, som de somaliske kvinder forstår. Det interessante er mediators tilgang i arbejdet med de somaliske deltagere. Som det fremgår af ovenstående citat, repræsenterer mediators rolle i udpræget grad de somaliske deltageres kulturelle viden og empati. Mediators kendskab til den somaliske kultur og måden, hvorpå kulturen bliver inddraget i indsatsen, har vist sig at være frugtbar i forhold til at få somaliske kvinder i beskæftigelse eller selvforsørgelse.

“Tilliden ved at møde en person, som har indblik i ens kulturelle baggrund og miljø (og måske endda taler ens sprog), er essentiel for mange af især de somaliske deltagere.” (VIFIN, 2014).

Efter vores fortolkning af citatet spiller mediators profil og kommunikative evner en afgørende rolle for at fremme indsatsen, idet mediatoren formidler viden om det offentlige system i et letforståeligt sprog for målgruppen. Mediatoren taler somalisk og trækker på sin kulturelle baggrund og kendskab til det etniske miljø.

Det fremgår af ovenstående citat, at tillid spiller en central rolle i indsatsen. Vi udleder i den forbindelse, at mediatoren har stærke forudsætninger for at skabe en god relation til de somaliske kvinder, og at kvinderne har tillid til mediatoren og Shaqo-projektet. Vi har forståelsen af, at etablering af en tillidsfuld relation til vores målgruppe er betinget af større indsigt i de somaliske kvinders livssituation, kulturelle og etniske baggrund. Endvidere kan mediators forhold til disse kategorier i praksis medvirke til at skabe et frugtbar fundament, hvor de somaliske kvinders potentialer kan udfoldes og videreudvikles, hvorved deres positioneringsmuligheder på arbejdsmarkedet forbedres. Den tidligere analyse om informanternes oplevelse af deres sagsbehandler indikerede modsat, at de ikke fandt relationen konstruktiv eller tillidsfuld. Dette kan skyldes sagsbehandlerens manglende inddragelse af kategorier som kultur, etnicitet, køn og klasse i praksis. Mediators rolle adskiller sig fra Jobcenter Aarhus' praksis ved at implementere viden omkring somaliske kvinders behov og kompetencer i arbejdet med at udvikle og fremme deres indre motivation til at opnå tættere tilknytning til arbejdsmarkedet.

Som det fremgår i evalueringen af Shaqo-projektet, stoppede projektet i 2013. Erfaringerne fra projektet har dog smittet af på forskellige boligsociale indsatser i Gellerup, blandt andet i Kaffe Fair. I det følgende vil vi undersøge nærmere, hvordan erfaringer fra Shaqo-projektet implementeres i Kaffe Fairs beskæftigelsesrettede indsats i arbejdet med ledige somaliske kvinder.

Kaffe Fair i Aarhus er en "non-profit", socialøkonomisk virksomhed, der har til formål at hjælpe udsatte mennesker tættere på job eller uddannelse. Kaffe Fair tilbyder afklaring og oplæring i relation til borgernes arbejdsevne. Arbejdsopgaverne består af madlavning, salg, service og rengøring. Ydermere lægger Kaffe Fair vægt på kompetenceudvikling og tilbyder således danskundervisning som en del af indsatsen. Med afsæt i vores informanternes oplevelse af Kaffe Fairs indsats vil vi dykke nærmere

ned i, hvordan deres motivation for deltagelse fremmes og årsagen til den stigende interesse blandt de somaliske kvinder for Kaffe Fair.

Tidligere undersøgelser viser, at styrken ved Brabrands lokale indsatser har været den tillidsfulde relation, mediatoren skaber til de ledige somaliske kvinder. Det er vigtigt, at der er god tid, og at den ledige ikke føler pres og tvang, så kvinderne mødes med anerkendelse og positive forventninger. Det kræver, at man viser engagement, indlevelse, og at man brænder for at hjælpe dem (Andersen, 2008).

Det bekræftes af Jasmins udtalelser om de ansatte i Kaffe Fair.

“ Ja. Det er rigtigt godt personale. Ja. (...) Også cheferne.” (Jasmin).

Jasmins udsagn viser, at hun er glad for personalet og de personer, der er omkring Kaffe Fair. Det tegner et billede af et arbejdsmiljø, hvor Jasmin trives, hvilket må anses som en fremmede faktor for hendes motivation for deltagelse. Ydermere tolker vi Jasmins oplevelser som et tegn på et arbejdssted, hvor personalet har en anerkendende og respektfuld tilgang i mødet med vores målgruppe. Det er en vigtig forudsætning for at skabe en ligeværdig og respektfuld relation. Det kan antages, at de konkrete arbejdsopgaver i Kaffe Fair har en mindre relevant betydning for de lediges motivation; det synes nærmere at være de positive, tillidsfulde relationer til medarbejderne, at blive mødt i øjenhøjde, der får de somaliske kvinder til at føle sig anerkendt for dem, de er.

Vi finder det relevant at inddrage Vibeke Jensens praksisbaserede erfaringer om lignende indsatser som Shaqo. Hun har i det sidste 12 år været beskæftigelseschef i Aarhus Kommune, og understreger, at tillidsopbygning er en vigtig ressource i indsatsen med somaliske kvinder. Vi har valgt at inddrage nedenstående citat, fordi vi ser en sammenhæng mellem Shaqo og Kaffe Fairs tilgang i arbejdet med de somaliske kvinder. Hun siger følgende:

“Vores erfaring er, at hvis du skal rykke dig i forhold til arbejdsmarkedet, skal du tale til folks indre motivation - det skal komme fra dig selv, og her kan projekterne spille en vigtig rolle. Det kan godt

være, at det i lovgivningen er strenge krav til, hvordan man får kontanthjælp, men når en ledig kommer og siger, at han/hun gerne vil lære noget, gerne vil det ene og det andet, så ser vi positivt på det (...)" (Andersen, 2008:226).

Det ovenstående citat bekræfter, at indsatsens udgangspunkt opererer med at skabe indre motivation hos borgerne ved at tage afsæt i deres egne ønsker frem for at pådutte dem bestemte holdninger og handlinger. Denne tilgang fortolker vi som en empowerment-inspireret måde at nå ind til de somaliske kvinder på, ved at give dem magten til selvbestemmelse over konkrete projekter og dermed realisere visioner store som små, for at opnå tilknytning til det danske samfund og arbejdsmarkedet. Som vi har illustreret i analysen af vores informanternes oplevelse af beskæftigelsesindsatsen i Jobcenter Aarhus, er myndighedens tilgang forankret i lovgivning og regler, hvilket begrænser borgernes mulighed for at have indflydelse på deres egen sag. Relationen mellem sagsbehandleren og borgeren i jobcentret er således præget af en ulige magtfordeling, hvor sagsbehandleren sidder med ekspertviden og har definitionsretten på "det gode liv".

Som et konkret eksempel på empowerment-inspireret praksis i Kaffe Fair vælger vi at inddrage nedenstående citat.

"For eksempel når jeg er derude, spørger hun, hvad du kan. Hun siger ikke 'det er det, du skal lave', men spørger: 'Kan du rive gulerødder eller lave salat eller forskelligt.'" (Nusa).

Nusas citat viser, at hun oplever selv at kunne bestemme over de forskellige arbejdsopgaver i Kaffe Fair. Efter vores fortolkning af citatet er kommunikationen mellem borgere og ansatte i Kaffe Fair præget af en uformel karakter, hvilket kan være medvirkende til, at borgeren får mulighed for at påvirke forløbet i indsatsen. Den empowerment-inspirerede tilgang i Kaffe Fair bidrager til inddragelse af borgerens egne behov og kompetencer.

Det kan tolkes således, at indsatsen tilpasses borgerens karakter, hvorimod Jobcenter Aarhus' indsats er præget af formel kommunikation og indrettet efter rigide lov- og socialpolitiske krav og forventninger, hvor borgeren skal tilpasse sig systemet. Dette kan udgøre en barriere for at skabe en tillidsfuld relation og opnå beskæftigelseseffekt i arbejdet med ledige somaliske kvinder.

Betydningen af mediators profil i arbejdet med Somaliske kvinder

Ovennævnte analyse leder os videre til at undersøge betydningen af mediators profil, som supplerer mediators tilgang. Når vi opererer med mediators profil, relaterer det til, hvordan mediatoren i indsatsen tager afsæt i sprog, etnicitet og klasse. Med afsæt i vores egen empiri og forskning på området har vi opnået viden om, at mediators profil i boligsociale indsatser også kan spille en central rolle for at opbygge en tillidsfuld relation til vores målgruppe (Andersen, 2008). Dette vil vi uddybe nærmere i følgende analyse med henblik på at besvare vores problemformulering.

En af vores informanter svarer følgende på vores spørgsmål om, hvad det betyder for hende, at mediatoren har indvandrerbaggrund:

"Nej bare sådan en rigtig god person lige meget hvilken baggrund. Bare at hjælpe folk og forstå dem (...). En person, der forstå det, det kan også være nogle gange, at en med udenlandsk baggrund ikke forstår andre, det kan også være, at danskere forstår andre." (Jasmin).

Ovenstående citat indikerer, at Jasmin ikke finder mediators baggrund relevant i boligsociale indsatser. I hendes optik kan en udenlandsk person nogle gange ikke forstå de somaliske kvinder, hvorimod en dansk person kan have en større forståelse for deres liv.

Dette citat bekræfter vores analyseresultater i forhold til betydningen af mediators tilgang i indsatsen, idet vores informant oplyser, at det væsentlige for den gode relation ikke er mediators baggrund, men nærmere en person, der udviser forståelse for deres liv og en oprigtig interesse i at hjælpe folk. Ydermere udfordrer Jasmins citat vores forforståelse om, at mediators etniske baggrund og sprog spiller en betydningsfuld rolle i boligsociale indsatser. Dette på baggrund af Shaqo-projektets erfaringer om, at de somaliske deltagere i projektet havde nemmere ved at identificere

sig med en mediator af somalisk oprindelse. Dette har bidraget til, at vi har dannet os en forforståelse af, at mediators kulturelle, etniske og sproglige karakteristika spiller en væsentlig rolle, idet de ledige somaliske kvinder kan afspejle sig i mediatoren, hvilket fremmer indsatsens positive effekter.

På trods af diskrepansen mellem vores empiriske fund og forforståelse vælger vi at stå på skuldre af Shaqo-projektets evidensbaserede erfaringer, samt Rodas praksisviden i arbejdet med somaliske kvinder. Hendes udtalelse understøtter vores forforståelse. Det fremgår af nedenstående citat:

“Det betyder rigtig rigtig meget. Fordi jeg har undervist i hygiejneundervisning og har givet hygiejnebeviser til somaliske kvinder. Det er nemmere og undervise dem, fordi hvis de ikke ved ordene, hvad det betyder, så foregår hele undervisningen på somalisk (...) Men hver gang man sender til teknisk skole, så tager det længere tid, fordi sprogene er meget indviklede, så det betyder meget at man har, en der taler deres eget sprog. Og oversætte det hele. Ja.” (Roda).

Rodas citat viser, at mediators profil, i dette tilfælde somalisk etnisk baggrund og sprog, har en vigtig betydning i relation til at tilegne sig nye kompetencer. Citatet indikerer relevansen for inddragelsen af det somaliske sprog i hygiejneundervisningsforløb. Vi fortolker således, at anvendelsen af det somaliske sprog i indsatsen mindsker de sproglige barrierer i undervisningsforløbet. Samtidig kan der dog opstå nye udfordringer, da det at dyrke det somaliske sprog ikke fremmer kvindernes danskundskaber til potentiel skade for deres beskæftigelsesmuligheder.

I følgende analyse vil dykke nærmere ned i, hvordan mediators somaliske baggrund kan virke ekskluderende for vores målgruppe. For at belyse dette inddrager vi følgende citat:

“Jeg tror, det afspejler, fordi jeg også er fraskilt og har 5 børn og er på arbejdsmarkedet. Så det der med, man ser rollemodel – hvis hun kan, så kan jeg også. Den kan man mærke.” (Roda).

Ovenstående citat viser, at Roda ser sig selv som en rollemodel for ledige somaliske kvinder, idet hun er fraskilt og har 5 børn, men på trods af vilkårene har hun formået at opnå tilknytning til arbejdsmarkedet. Hun kan mærke, at de ledige somaliske kvinder spejler sig og lader sig inspirere af hendes vej til at opnå selvforsørgelse.

Ved at se på Roda som en rollemodel kan vejen til at opnå tilknytning til arbejdsmarkedet forekomme mere realistisk og overskuelig for de somaliske kvinder. Som et eksempel fra underklassen i de somaliske miljøer har hun formået, ud fra de samme vilkår og betingelser som de ledige somaliske kvinder, at flytte sig længere op i samfundshierarkiet i lyset af en klasseforståelse. Rodas udviklingsproces kan medvirke til at motivere de andre somaliske kvinder. Desuden bekræfter mediators profils vigtigheden af mediators baggrund med hensyn til, at Roda har haft samme udgangspunkt som de ledige somaliske kvinder og dermed har et dybdegående kendskab til livet som ledig og somalisk mor til mange børn.

Ved at se kritisk på mediators baggrund og profil kan vi antage, at der er en række fordele ved at anvende en mediator med lignende baggrund som vores målgruppe i boligsociale indsatser, men at det også kan give anledning til nye problematikker. Under vores besøg hos Somali Food i forbindelse med interviewet med Roda observerede vi, at medarbejderne i køkkenet alle var somaliere, og at de kun talte somalisk. Efter vores fortolkning er dette udtryk for et arbejdssted, hvor der ikke er plads til mangfoldighed. Det kan bidrage til, at de indbyrdes reproducerer en bestemt somalisk arbejdskultur og på den måde bliver fastholdt i en position, hvor de måske ubevidst differentierer sig yderligere fra det danske arbejdsmarked.

Vores kritiske refleksioner om mediators baggrund har ledt os videre til at kaste et kritisk blik på mediators arbejde med de somaliske kvinder og sætte spørgsmålstejn ved den empowerment-orienterede tilgang, som mediatoren tager afsæt i. Ved at antage, at en mediator med lignende fortid og baggrund kan have en bedre forståelse af kvindernes situation, kan vi overse nogle væsentlige faktorer i forhold til relationen mellem mediatoren og de somaliske kvinder, som kan have elementer af umyndiggørelse og manglende indflydelse i eget liv. På baggrund af vores oplevelser af Rodas kropssprog under vores interview har vi en opfattelse af Roda som en meget stærk og

selvstændig somalisk kvinde, som føler, at hun har en ekspertviden i arbejdet med de somaliske kvinder i relation til at opnå tilknytning til arbejdsmarkedet. Hun synes overbevist om, at hun besidder en bedre viden om, hvilke udfordringer de somaliske kvinder står overfor, og hvad der er den bedste løsning herpå. Det fremgår af det følgende citat:

“At jeg er uddannet catering (køkken) på Teknisk Skole her i Aarhus for 17 år siden og har arbejdet i restaurationsbranchen i 16 år. Som baggrund har jeg også været tolk i 6 og et halvt år hos Dansk Tolkeservice i Kommunen. Så jeg har haft meget relateret og nogle ting, som jeg kan tage med videre på baggrund af min bagage. Derved kan jeg hjælpe dem videre. Ja.” (Roda).

Ovenstående udsagn indikerer, at Roda har en kompetencegivende uddannelse og en stor erhvervs-erfaring inden for restaurationsbranchen og det offentlige. Disse kompetencer og kvalifikationer anser hun som væsentlige og relevante i arbejdet med de somaliske kvinder i Somali Food. Roda fortæller, at hun på baggrund af sin viden og arbejdserfaring kan hjælpe somaliske kvinder videre. Det kan tolkes således, at hun er bevidst om sin position og klasse, og at hun har en følelse af, at hun er bedre stillet end de andre kvinder i Somali Food. Den måde, hun positionerer sig på, har en karakter af differentiering fra de andre somaliske kvinder. Med afsæt i den evolutionistiske kulturforståelse kan det tolkes, at Roda delvist har internaliseret de vestlige værdier, hvilket i nogen grad kommer til udtryk i arbejdsgangen i Somali Food. Vi tolker, at Roda i interaktionen med de somaliske kvinder gør klasse på sig selv ved at identificere sig selv med den vestlige arbejdskultur. Dermed er hun en medvirkende aktør til at fastholde de ledige somaliske kvinder i deres klasse ved at tydeliggøre og bevidstliggøre deres manglende tilhørsforhold til majoritetssamfundet og arbejdsmarkedet.

I forlængelse af ovenstående tolker vi, at Rodas måde at positionere og definere sig selv på er betinget af magtanvendelse på baggrund af hendes udvikling fra magtesløshed til magtfuld. Dermed stiller vi os kritiske over for, hvorvidt hendes tilgang til målgruppen er empowerment-orienteret, fordi vi antager, at hun ikke er bevidst omkring sin position og den magt, hun demonstrerer. Vi tolker hendes magtudøvelse som et udtryk for, at hun har retten til at definere de somaliske kvinders problemer og udfordringer i samfundet og de tilsvarende løsninger. Vi antager, at hendes tilgang i arbejdet med kvinderne har elementer af umyndiggørelse og manglende inddragelse af kvindernes

egne visioner og ønsker, hvilket med afsæt i en empowerment-orienteret tilgang er modstridende med dens oprindelige bottom up-logikker, hvor retten til at definere problem såvel som løsninger skal komme fra individet selv.

Delkonklusion

Ud fra ovenstående analyser om de somaliske kvinders oplevelser af Jobcenter Aarhus og mediators rolle i boligsociale indsatser kan vi konkludere, at de ledige somaliske kvinder oplever, at Jobcentrets beskæftigelsesindsats ikke fremmer deres tilknytning til arbejdsmarkedet. Vores analyser belyser, at vores informanter oplever, at Jobcentret ikke giver plads til at etablere en tillidsfuld relation mellem sagsbehandler og borger. Kvinderne bliver ikke mødt med en forståelse af deres livssituation og særlige udfordringer, som udspringer af en tilværelse i Danmark som ledig somalisk mor til mange børn. Det kan have konsekvenser for målgruppens motivation for at forholde sig positivt og aktivt til indsatsen med en klar forventning om, at det kan føre til fast ansættelse. Vores informanter har mistet tiltroen til, at deltagelsen i forskellige aktiveringstilbud kan resultere i beskæftigelse. Det tolkes som værende hæmmende for deres muligheder for at få tilknytning til arbejdsmarkedet.

Til gengæld fortæller vores informanter om deres gode oplevelser af de boligsociale indsatser i Gellerup, som de selv anser som fremmende og givende for deres fremtidige beskæftigelsesmuligheder. Vores undersøgelse viser, at de lokale aktiviteter bidrager positivt til at udvikle vores informanters kompetencer og potentialer med henblik på at opnå selvforsørgelse. De positive resultater af de boligsociale indsatser skyldes efter vores fortolkning mediators rolle og dennes empowerment-orienterede tilgang. Vores informanter giver udtryk for, at motivationen for deres deltagelse i boligsociale indsatser bunder i den anerkendelse af deres behov og ønsker, de bliver mødt med, ligesom støtten fra mediatoren medvirker til, at deres forståelse af og adgang til arbejdsmarkedet ikke opfattes som noget negativt og uoverskueligt.

Vi har i ovenstående analyse diskuteret vigtigheden af mediators profil i forhold til at skabe en god relation, der er præget af tillid, etnisk forståelse, kulturforståelse og ligeværdighed. Efter vores

fortolkning er mediatores tilgang, samt profil, medvirkende til, at de somaliske kvinder udviser engagement og er motiveret til at deltage aktivt i beskæftigelsesrettede aktiviteter i deres nærområde.

Kvalitetsbedømmelse af specialets empiriske datamateriale

I det følgende vil vi med afsæt i Tove Thagaards begreb om troværdighed, bekræftbarhed og overførbarhed redegøre for kvaliteten af vores empiriske materiale samt undersøgelsesprocessen (Thagaard, 2010).

Troværdighed

Der findes ikke et konkret kriterium og krav for sikring datas troværdighed. Det er derfor op til forskeren at argumentere for troværdigheden i undersøgelsesprocessen (Thagaard, 2010). Der er i dette speciale blevet foretaget 3 kvalitative interviews med førstegenerations, ledige aktivitetsparate somaliske kvinder samt en mediator, som selv har somalisk oprindelse. Alle interviews er blevet gennemført med afsæt i en semistruktureret interviewguide. Vi vurderer, at valg af informanter, samt deres besvarelse af interviewspørgsmålene har bidraget til at indfange væsentlige indre fortællinger og oplevelser af, hvordan det er at være somalisk kvinde i Danmark. Da vores videnskabs-teoretiske positionering tager afsæt i kritisk hermeneutik og elementer af fænomenologien, har vi været interesseret i at indfange de somaliske kvinders fortællinger og oplevelser samt inddrage vores fortolkning af disse. Vi har været to om at fortolke den indhentede empiri, hvilket efter vores mening styrker troværdigheden, idet forskellige fortolkninger af data har medført en fælles forståelsessammensmeltning i besvarelsen af specialets problemformulering.

Bekræftbarhed

På baggrund af resultaterne af vores data samt vores fortolkning kan andres forskning på området bekræfte dele af vores fund (Thagaard, 2010). Eksempelvis viser tidligere forskning, at der er en sammenhæng i forhold til kvindernes begrænsede evne til at udvide deres bopælsforankring på baggrund af deres minoritetsetniske baggrund (SFI, 2004). Vi har under fortolkningsprocessen af

vores data stillet os kritiske overfor de somaliske kvinders fortællinger og oplevelser, og vi har til tider været forvirrede over deres forskellige udtalelser, der kunne opfattes som ambivalente.

Fortolkningen af vores kvalitative data har bidraget til at danne fundamentet for specialets kobling mellem de anvendte teorier og vores forståelse og fortolkning af disse i lyset af en induktiv analysestrategi, hvilket har medvirket til at skabe en meningsfuld forståelse og fortolkning af eksempelvis de forskellige ambivalente udtalelser. Vi har under udarbejdelsen af vores analyser været sensitive i forhold til udvælgelse af citater samt diskuteret og reflekteret over konkrete citaters betydning og mening. Den kritiske proces i forbindelse med vores egne fortolkninger i analyseafsnittene har bidraget til en refleksion over behandlingen af de i data, som anvendes i analyserne, forstået på den måde, at vi har været påpasselige med ikke at overfortolke. Den reflektive og kritiske proces har medvirket til at styrke specialets Bekræftbarhed, da der i analyseprocessen altid skal inddrages diskussion, refleksion og kritisk forholden i relation til egne fortolkninger af data og anvendelse af teorier.

Overførbarhed

Overførbarheden af en kvalitativ undersøgelse er forankret i forskerens egen fortolkning og argumentation for, om en undersøgelse kan overføres til en anden kontekst eller større sammenhæng (Thagaard, 2010). I relation til vores kvalitative undersøgelse kan det argumenteres, at den kan overføres til andre kontekster, hvis der er tale om lignende faktorer i relation ledighed, livsformer og identitet. Der kan endvidere argumenteres for, at vores undersøgelsesresultater kan have en høj overførbarhed til andre minoritetsgrupper af ikke-vestlig oprindelse, særligt indvandrerkvinder med lav beskæftigelsesfrekvens og tilsvarende livsformer.

Samtidig er det væsentligt at understrege, at undersøgelsen er forankret i en socialpolitisk ledighedsproblematik blandt somaliske kvinder i et beskæftigelsesperspektiv, hvorfor det kan argumenteres, at undersøgelsen vil have en lav overførbarhed i relation til eksempelvis sundheds- og børn og unge-området.

Diskussion om den ideelle indsats i arbejdet med Somaliske kvinder

I nærværende afsnit vil vi diskutere dele af vores analyseresultater, der relaterer til kritikken af den nuværende beskæftigelsesindsats. Formålet er at belyse, hvordan den gode beskæftigelsesindsats i arbejdet med somaliske kvinder bør være i lyset af en emancipatorisk tilgang. Vores normative ideal udspringer af den empowerment-inspirerede tilgang, som de lokale boligsociale indsatser er forankret i.

Ser vi på beskæftigelsesindsatsen, opererer jobcentret ud fra kategorier som *aktivitetsparat* og *jobparat*. Som det fremgår af vores analyse om de somaliske kvinders ambivalente sandheder, konstruerer de forskellige identiteter afhængigt af kontekst. Det gælder identiteter som eksempelvis husmor, som engageret i relation til lokale aktiviteter i nærområdet, planlægning af større arrangementer, etc. Disse identiteter anerkendes ikke i beskæftigelsesindsatsen og af majoritetssamfundet generelt.

Når jobcentret kategoriserer en somalisk kvinde som aktivitetsparat/jobparat, kan denne kategorisering tolkes som en udfrakommende legitim kilde til en identitet, som borgeren føler sig tvunget til at se sig selv ind i. Dette kan medføre, at borgeren begynder at identificere sig selv med den påtvungne rolle som værende utilstrækkelig og marginaliseret, i lyset af et samfunds hierarkiske opdeling. Som konsekvens kan borgeren udvikle en afvigerkarriere, hvor vejen til beskæftigelse synes uoverskuelig. Med afsæt i vores normative ideal om det gode sociale arbejde på beskæftigelsesområdet ser vi en tendens til, at den nuværende beskæftigelsesindsats og jobcentrets praksis bidrager til at fastholde de somaliske kvinder i en udsat position som ledige ved at gøre klasse på dem. Dette kan forringe deres positioneringsmuligheder på arbejdsmarkedet og besværliggøre deres deltagelse i det danske samfund.

Vores undersøgelsesresultater af de boligsociale indsatser har forstærket vores forforståelse om, at det gode sociale arbejde på beskæftigelsesområdet i højere grad finder sted gennem lokale sociale aktiviteter frem for i jobcentret. Årsagerne hertil finder vi i det stærke fokus på at inkludere borgeren, som et aktivt deltagende individ, med særlige behov og ressourcer til selvudvikling. Desuden

har vi opnået en erkendelse af, at vores informanter selv oplever tillidsfulde relationer i den empowerment-orienterede tilgang i det boligsociale arbejde/aktiviteter på lokalt niveau.

Vores analyseresultater indikerer, at boligsociale indsatser tager højde for og inddrager faktorer som etnicitet, klasse og køn i praksis. I den forbindelse mener vi, at beskæftigelsesindsatsen og jobcentrets praksis bør forholde sig mere nuanceret til kvindernes identiteter, som udspringer af deres etniske, kulturelle og klasse-mæssige baggrund. Der er behov for en kritisk refleksion over egen praksis i arbejdet med kategorierne aktivitetsparate/jobparate. Jobcentrets praksis i arbejdet med ledige borgere afspejler beskæftigelsespolitikens fokusering på effektmålinger frem for at opnå progression hos borgeren. Konsekvensen er, at indsatsen kan blive for snæver og dermed overse borgernes ressourcer og potentialer. Som nævnt i vores analyse kan det føre til en "creaming"-kultur blandt frontlinje-medarbejderne i jobcentret. Det bunder ikke nødvendigvis i manglende faglighed, men er nærmere en reaktion på den socialpolitiske virkelighed.

Det ovenstående leder os videre til at sætte spørgsmålstejn ved, om det er muligt at anvende empowerment-orienteret tilgang i beskæftigelsesindsatsen overfor en udfordrende gruppe som somaliske kvinder, som kræver, at indsatsen skal kunne forholde sig til og vise hensyn til en række behov og udfordringer, der ikke stemmer overens med majoritetssamfundets struktur og præmisser for at være en bidragende samfundsborger i Danmark. Vi ser et spændingsfelt mellem et højteknologisk projektsamfund på den ene side, hvor individet realiserer sig selv gennem ordinært arbejde og forskellige projekter, og på den anden siden har vi somaliske kvinder, der værner om de traditionelle værdier og prioriterer familielivet frem for selvrealisering via arbejde. På baggrund af ovenstående stiller vi os tvivlende over for frontlinjemedarbejdernes reelle muligheder for at hjælpe disse kvinder tættere på arbejdsmarkedet, da et projektsamfund vil have svært ved at rumme de mange udfordringer, som de somaliske kvinder kæmper med.

I vores optik kræver den gode indsats en rummelighed og en forståelse af de somaliske kvinders udfordringer blandt majoritetssamfundet. I vores optik er der behov for, at samfundet udviser et mere positivt syn på somaliere generelt og ser somaliske kvinder som en berigelse for landet frem for som en byrde. Hvis det skal lykkes at få de somaliske kvinder tættere på arbejdsmarkedet, må beskæftigelsesindsatsen indrette sig efter kvindernes specifikke udfordringer.

Vores analyse påpeger, at somaliske kvinder oplever anerkendelse, accept og respekt som deltagere i de boligsociale indsatser, hvilket har positiv indflydelse på deres motivation for tilknytning til arbejdsmarkedet. Centrale elementer i den empowerment-orienterede tilgang er eksempelvis at udvise en oprigtig interesse for kvindernes ønsker, bekymringer, visioner for fremtiden og at skabe indre motivation; at sørge for, at de føler sig hørt og set der, hvor de er. Denne tilgang anser vi for fremmende kvindernes udvikling i de lokale sociale aktiviteter. De positive erfaringer bør, i vores optik, overføres til jobcentrets firkantede praksis, hvilket kan bidrage til, at frontlinjemedarbejderne reflekterer kritisk over, at de kan være medaktører i en proces af klassegørelse i mødet med borgeren.

Vi mener netop, at enhver socialarbejder bør integrere den følgende anskuelse i sin praksis og måde at tænke socialt arbejde på:

“Socialarbejderen skal ikke bare være <<a reflective practitioner, but a committed practitioner, working for change in society through her action >>”(Askheim, 2012:71).

Det ovenstående citat indikerer, at frontlinjemedarbejdere ikke blot skal være refleksive og kritisk-tænkende, men gennem deres handlinger også bidrage til at skabe forandringer i retning af socialretfærdighed og bekæmpe social ulighed.

Konklusion

Dette speciale har haft til hensigt at undersøge, hvordan somaliske kvinder i Gellerup oplever de boligsociale indsatsers betydning for deres integration på arbejdsmarkedet. Ved påbegyndelsen af specialet havde vi en forforståelse om, at placeringen af de boligsociale indsatser, der netop er tæt placeret på de interviewede somaliske kvinder, medførte, at de følte sig mere motiverede og engagerede i forhold til at deltage i indsatsen, samt at mediatoren og dennes minoritetsbaggrund havde en positiv effekt på indsatsens resultater. Vores empiriske fund og den efterfølgende teoretiske analyse viste dog noget andet. Vores informanternes udtalelser om deres bopælsforankring stemte ikke overens med vores forforståelse om, at den lange afstand til/fra arbejde og arbejdsrelaterede aktiviteter kan være en begrænsende faktor for deres motivation for at varetage et arbejde. Endvidere bekræftede de somaliske kvinder vores forestilling om den afgørende betydning af mediatoren i indsatsen, mens de delvist afkræftede vigtigheden af mediators oprindelse, sprog og kulturelle baggrund for den positive effekt af indsatsen. Kvinderne vægter mediators tilgang højere end profilen.

Vi er blevet konfronteret med vores egne forestillinger og fordomme om somaliske kvinder. Vi vil dog ikke forkaste vores antagelser, idet vi ved anvendelsen af Goffmans teori om *dobbelt selv* er nået frem til, at vores informanternes udtalelser kan være ambivalente.

I analysedelen om bopælsforankringen kom vi frem til, at somaliske kvinders bopælsforankring skal ses i lyset af deres klasse, køn og etniske baggrund, samt de medfølgende karakteristiske livsvilkår. Den store geografiske afstand til arbejde viser sig til at være en forhindring for somaliske kvinders beskæftigelsesmuligheder, trods den positive indstilling til at pendle til arbejde, nogle af vores informanter udviser. Den stærke bopælsforankring bunder i kvindernes kultur- og klassebetingede husmoridentiteter, der som påpeget i analysen er deres primære kilde til selvværd, selvrespekt og anerkendelse. Deres muligheder for at udføre alle de huslige pligter er direkte afhængige af arbejdspladsens beliggenhed og transporttiden. De boligsociale aktiviteter placerer letter deres hverdag. Vores informanter oplever således ikke, at de skal opgive deres identitet, værdier og forestillingen om "det gode liv". Netop dette bidrager til, at vores informanter er motiverede for at deltage i en

beskæftigelsesorienteret, lokal indsats som Kaffe Fair, og oplever den som et stort skridt på vejen til at opbygge selvtillid, arbejdsrelaterede, sproglige og sociale kompetencer samt netværk.

På baggrund af ovenstående er vi kommet frem til konklusionen, at den beskæftigelsesrettede indsats med somaliske kvinder kan virke, når den integrerer den eksisterende viden om målgruppens karakteristika. Vejen til at integrere somaliske kvinder på arbejdsmarkedet er dermed ikke at presse kvinderne til at gå på kompromis med deres forestillinger om "det gode liv", men snarere at skabe forudsætninger for at kunne forene de to virkeligheder, der kendetegner deres arbejdsliv og husmorlivsform.

Den anden del af vores analyse undersøger en faktor, som spiller en vigtig rolle for indsatsens succes: mediatoren. I analysen har vi belyst, at mediatoren fremmer den gode indsats ved at skabe forståelse mellem de somaliske kvinder på den ene side og viden om arbejdsmarkedets regler krav og betingelser på den anden side. Mediatoren hjælper kvinderne med at skabe overblik over, hvad de skal kunne forholde sig til, og sørger samtidig for, at en arbejdsplads får et reelt billede af, hvilken profil en somalisk kvindelig medarbejder har. Mediatoren baner vejen for somaliske kvinders vellykkede integration på arbejdsmarkedet, som starter med at etablere en tillidsfuld og ligeværdig relation til borgeren.

Fælles for vores informanter er, at de oplever, at de bliver mødt der, hvor de er af mediatoren, og at der bliver taget hensyn til deres specifikke situation. De er enige om, at mediatorens tilgang i arbejdet med dem bidrager til, at de føler sig anerkendt for de ressourcer, de har, og at det giver dem en følelse af værdighed og respekt. Vi er bevidste om, at den individuelt orienterede empowerment-tilgang er tidskrævende, hvilket netop adskiller den boligsociale indsats fra jobcentrets beskæftigelsesindsats. At der er mere tid til borgeren og større handlerum på lokalt niveau, er helt oplagte faktorer, som muliggør den positive effekt i arbejdet med en udfordrende gruppe som ledige somaliske kvinder. Ifølge vores informanter vægter de mediatorens tilgang højere end profilen. Vi har på baggrund af vores undersøgelsesresultater fastholdt vores fortolkning og forholdt os til vores informanters ambivalente udtalelser omkring mediator-funktionen.

Dette speciale har haft til hensigt at bidrage til den meget ensidige diskussion i den socialpolitiske debat om somaliske kvinders ledighed. For at nuancere diskussionen har vi nærmere forsøgt at bringe flere og nye perspektiver ind i diskussionen frem for at drage kategoriske konklusioner. Det har vi gjort ved at kaste et positivt blik på en model for en beskæftigelsesrettet indsats. En indsats, som er indrettet efter somaliske kvinders behov for at bevare deres stærke tilknytning til lokalområdet i hverdagen og samtidig blive set på som individer med potentialer frem for som en gruppe, der er svær at integrere på arbejdsmarkedet. Med afsæt i vores empiriske fund og teoretiske analyse mener vi, at et godt udgangspunkt for det gode sociale arbejde med kvinderne ville være at bruge tid og ressourcer på at indsamle objektiv viden om målgruppen og efterfølgende anvende denne viden til i højere grad at tilpasse indsatsen med fokus på beskæftigelse efter kvindernes behov.

Denne undersøgelse har overbevist os om, at en så specifik målgruppe kræver en fokuseret indsats, indrettet efter målgruppens præmisser og med særlig hensyntagen til kvindernes begrænsninger. Konsekvensen af at overse vigtigheden af at tilpasse indsatsen kan være, at disse kvinder positionerer sig længere væk fra arbejdsmarkedet.

Vi ser derfor et behov for at nytænke beskæftigelsesindsatsen med somaliske kvinder.

Et gammelt ordsprog lyder: *“ Når Bjerget ikke vil komme til Muhammed, må Muhammed komme til Bjerget ”*. Hvis vi antager, at bjerget er arbejdsmarkedet/beskæftigelsesindsatsen og Muhammed er de somaliske kvinder, må vi nytænke dette ordsprog således, at det ikke er Muhammed der skal komme til bjerget men nærmere omvendt. Løsningen er dog næppe så sort-hvidt. For at flytte bjerget tættere på kvinderne bør tilrettelæggelsen af beskæftigelsesindsatsen være mere fokuseret, for at give kvinderne mere tro på egne potentialer og muligheder.

“Tro kan flytte bjerge”!

Litteraturliste

Bøger:

Andersen, Goul Jørgen (2013) *"Medborgerskab under pres i Socialt arbejde - teorier og perspektiver"*, Jens Guldager og Marianne Skytte, Akademisk Forlag.

Andersen, Lundemark Maja, Brok, Nørlund Pernille og Mathiasen, Henrik (2000). *"Empowerment - teori og praksis": "Empowerment på dansk"*, Dafolo forlag.

Andersen, John (red.) Ressourcemobiliserende beskæftigelsespolitik (2008) – *"strategier og erfaringer fra udsatte byområder"*. Roskilde universitetsforlag.

Askheim, Petter Ole (2012) *"Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid. Floskel, styringsverktøy eller frigjøringsstrategi?"* Gyldendal Norsk Forlag.

Bømler, T. (2011). *"Fra socialstat til kontrolstat"*. København: Hans Reitzels Forlag.

Caswell, Dorte (2005) *"Handlemuligheder i socialt arbejde – et casestudie om kommunal frontlinjepsikis på beskæftigelsesområdet"*. Institut for Samfundsvidenskab & Erhvervsøkonomi, Roskilde Universitetscenter.

Ejrnæs, Anders (2011/5) *"Etnisk opdeling i det postindustrielle samfund"*. I Bent Greve (red.) Grundbog i Socialvidenskab – 5 perspektiver. Nyt fra Samfundsvidenskaberne File (2015).

Faber, Stine T. (2008). *"På jagt efter klasse"*, phd afhandling, Institut for Sociologi, Sociale Forhold og Organisation, Aalborg Universitet.

Jensen, Fogh, Andersen (2009). *"Projekt mennesket"*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Juul, Søren og Pedersen, Bransholm Kirsten (2012). *"Samfundsvidenskabernes videnskabsteori en indføring"*, Hans Reitzels forlag.

Kristensen, S.A., Oberman, M. og Dolmer A. (2007), *"Notat om forskellen mellem social integration og social inklusion"*, Psykologisk Institut, Aarhus Universitet.

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009), *"Interview"*: Introduktion til et håndværk, Hans Reitzel, 2 udgave.

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2015), *"Interview"*: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk, Hans Reitzels, 3. udgave.

Møller, S. Ø. (2009). Etnisk stigmatisering og outsideridentitet i Danmark. I Jørgen Elm Larsen og Nils Mortensen. (red.) *"Udenfor eller indenfor – sociale marginaliseringsprocessers mangfoldighed"*. Hans Reitzels Forlag.

Nielsen, J.C. Ry (1993), *"Anderledes tanker om livet i organisationer. Fra nærhet til distance og tilbage igen"*: Frederiksberg Bogtrykkeri

Olsen, Henning (2003) *"Kvalitative analyser og kvalitetssikring"*, Sociologisk Forskning.

Skytte, M. (2016) *"Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde"*, Hans Reitzels Forlag, 4. udgave, 1. oplag.

Thagaard, Tove (2010): *"Systematik og indlevelse – en indføring i kvalitativ metode"*. København, Akademisk forlag.

Rapporter og undersøgelser:

Bjørn, Niels (2004), "*Bolig, mobilitet, marginalisering på arbejdsmarkedet*", Socialforskningsinstituttet, København.

Sievertsen, Hans Henrik og Montgomery, Christopher J. (2015): "*Børn i lavindkomstfamilier*" SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Bjørn, Pedersen og Rasmussen (2003), "*Somalierne og det danske arbejdsmarked – om netværk, kommunikation og integration*", Socialforskningsinstituttet, København.

Danmarks statistik (2017), "*Indvandrere i Danmark*", Danmark statistik.

Jørgensen, Henning (2008), "*Fra arbejdsmarkedspolitik til beskæftigelsespolitik – kosmetiske eller indholdsmæssige forskelle?*" Tidsskrift for Arbejdsliv 10 årg. Nr.3.

VIFIN (2014) "*Shaqo, integration, job og uddannelse - evalueringsrapport*", Akantus

Elektroniske Kilder:

Jørgensen, A, Steen (Jyllands-Posten, 2018) "*DF forarger igen på Facebook: Er somaliske kvinder en byrde?*". Hentet d.5.4.2018 <https://jyllands-posten.dk/politik/ECE10331888/df-forarger-igen-paa-facebook-er-somaliske-kvinder-en-byrde>

Nielsen, Morten og Østerlund, Hobolth Mathias (TV2, 2018) "*Somaliske kvinder behøves ikke at tale med moppe og spand – siger Lars Løkke*". Hentet d.4.4.2018. <http://nyheder.tv2.dk/politik/2018-02-19-somaliske-kvinder-behoever-ikke-at-tale-med-moppe-og-spand-siger-loekke-10>

Madsen, Nørgaard Ole (Gellerup.nu, 2008) "*Shaqo betyder arbejde og drejer sig om arbejde*". Hentet d.8.4.2018

<https://www.gellerup.nu/aktuelt/nyheder/arkiv/dato/march/01/shaqo-betyder-arbejde-og-drejer-sig-om-arbejde>

Østerlund, Hobolth Mathias (TV2,2018) ” *Sådan lavede vi indslaget om de somaliske kvinder*”. Hentet d.4.4.2018.

<http://nyheder.tv2.dk/samfund/2018-02-21-saadan-lavede-vi-indslaget-om-de-somaliske-kvinder>

Thomsen, Søgaard Ulla (DR, 2011) ” *Øksemanden fra Mogadishu*”. Hentet d.5.4.2018.

<https://www.dr.dk/ligetil/indland/oeksemanden-fra-mogadishu>

Kristiansen, Lund Cecilie, Skærbæk Morten og Patscheider, Strømgaard, Cecilie (Politiken, 2017) ” *Billedet taget i går: Regeringen hjemsender somaliere trods FN-advarsel om vold og drab*”. Hentet d.6.4.2018.

<https://politiken.dk/indland/art5804146/Regeringen-hjemsender-somaliere-trods-FN-advarsel-om-vold-og-drab>

Østerlund, Hobolth Mathias (TV2, 2018) ” *TV2 blandt somaliske kvinder i Vollsmose: Ikke én er i arbejde*”. Hentet d.5.4.2018.

<http://nyheder.tv2.dk/samfund/2018-02-18-tv-2-blandt-somaliske-kvinder-i-vollsmose-ikke-en-er-i-arbejde>

Tidsskrifter:

Christensen, Ann-Dorte og Birte Siim (2006) ”Fra køn til diversitet – intersektionalitet i en dansk/nordisk kontekst (s.32-42) i *Kvinder, Køn og Forskning* 15. årgang, nr.2-3, 2006

Lovstof:

Bekendtgørelse af lov om aktiv beskæftigelsesindsats - LBK nr. 1342 af 21/11/2016 Gældende.

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=184891>

Links:

<https://www.bbbo.dk/selskaber/brabrand-boligforening/afdelinger/gellerupparken/boligsocial-helhedsplan/>

http://www.boligsocialkort.dk/media/1113/139_gellerup-toveshoej.pdf

<http://docplayer.dk/34422679-Status-paa-beskaeftigelsesindsatsen-fokus-i-2015-kontorchef-jens-erik-zebis.html>

<https://stiften.dk/aarhus/Det-boligsociale-arbejde-i-Gellerup-saettes-paa-pause/artikel/476458>

<https://menneskeret.dk/nyheder/statistisk-diskrimination>

Bilag

Tema	Hovedspørgsmål	Underspørgsmål
<p>Tema 1</p> <p>Somaliske kvinders profil</p>	<p>Hvad er dit navn? Hvor gammel er du? Er du gift?</p> <p>Har du børn?</p> <p>Har du en uddannelse fra dit hjemland?</p> <p>Har du haft ordinært (lønnet) arbejde i dit hjemland?</p> <p>Hvor længe har du været i Danmark?</p> <p>Har du en uddannelse fra Danmark?</p> <p>Har du haft ordinært (lønnet) arbejde i Danmark?</p> <p>Hvilke sprog kommunikerer du med generelt i hverdagen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hvor mange? Hvor gamle er de? ➤ <i>Hvis ja</i> Hvad er din uddannelse? ➤ <i>Hvis ja</i> • Hvilke job har du haft? ➤ <i>Hvis ja</i> • Hvad er din uddannelse? ➤ <i>Hvis ja</i> • Hvor længe har du været i arbejde? • Hvilke job har du haft? ➤ <i>Hvis nej</i> • Hvor længe har du været arbejdsløs i Danmark? ➤ Ud i det danske samfund? ➤ Evt. på en arbejdsplads? ➤ Synes du, at dine danskundskaber hindrer dig i at begå dig i det danske samfund og på arbejdsmarkedet?

<p>Tema 2</p> <p>Somaliske kvinders syn på arbejde</p>	<p>Hvordan ser din hverdag ud?</p> <p>Hvad er arbejde for dig?</p> <p>Tror du, at det er muligt at få arbejde og familieliv til at hænge sammen?</p> <p>Hvad ville det betyde for dig og din familie, hvis du var i arbejde?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Er du med i nogle foreninger/fritidsklubber? ➤ Har du nogle hobbyer/noget du interesser dig i? ➤ Hvor meget fylder huslige gøremål i din hverdag? ➤ Hvilke aktiviteter og opgaver opfatter du som arbejde? ➤ <i>Hvis nej</i> ➤ Hvorfor ikke? ➤ Har du familie, netværk i Danmark, der kan hjælpe dig med at aflevere/hente børn i institution/skole, osv.? ➤ Hvad ville det betyde for din/familiens økonomi? ➤ Hvad ville det betyde for dine børns fremtid? ➤ Hvad ville det betyde for din familiens hverdag? ➤ Hvad ville det betyde for din selvtillid?
<p>Tema 3</p> <p>Somaliske kvinders erfaringer med boligsociale indsatser i Gellerup</p> <p>(hvad er motivationsfremmende aktiviteter – det forsker anser)</p>	<p>Har du deltaget i nogle boligsociale indsatser i Gellerup?</p> <p>Hvordan har det været for dig at deltage i disse boligsociale aktiviteter?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ I hvilke aktiviteter har du deltaget? ➤ Hvor længe har du deltaget i disse aktiviteter? ➤ Kan du fortælle om de gode oplevelser med at deltage i aktiviteterne? <ul style="list-style-type: none"> • Hvad tror du der gjorde, at du fik en god oplevelse?

	<p>Hvad har din deltagelse i de boligsociale aktiviteter betydet for dig og for din integration i det danske samfund?</p> <p>Føler du dig mere integreret i det danske samfund efter at have deltaget i de boligsociale aktiviteter?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kan du fortælle om de dårlige oplevelser med at deltage i aktiviteterne? • Hvad tror du der gjorde, at du fik en god oplevelse? ➤ Har du tilegnet dig nye kompetencer? ➤ Er du blevet bedre til det danske sprog? ➤ Har du stiftet bekendtskaber med etniske danskere? ➤ Oplever du, at disse aktiviteter har haft positiv effekt på din integration i det danske samfund/fællesskab? ➤ Har du fået bedre kendskab til arbejdsmarkedet? • Betyder det så, at du føler, at du er kommet tættere på arbejdsmarkedet? ➤ Har du større interesse og bedre forståelse for den danske kultur? ➤ Tror du, at det danske samfund har større interesse og bedre forståelse for jeres kultur?
<p>Tema 4</p> <p>Betydning af geografisk mobilitet for somaliske kvinders deltagelse i boligsociale indsatser?</p>	<p>Har den geografiske placering af boligsociale indsatser haft betydning for din deltagelse i dem?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Har det været vigtigt for dig, at aktiviteterne har foregået tæt på din bopæl? ➤ Ville du have deltaget i aktiviteterne, hvis de foregik langt væk fra din bopæl? ➤ <i>Hvis ja</i>

	<p>Hvis uddannelse og arbejdspladser, som du kunne være interesseret i, blev placeret i dit nærmiljø, ville du så gøre mere for at komme i gang med enten uddannelse eller arbejde?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvor længe ville du have været villig til pendle fra og til aktiviteter? ➤ <i>Hvis nej</i> • Hvorfor? Er du villig til/ Har du mulighed for at pendle fra og til aktiviteter?
<p>Tema 5</p> <p>Somaliske kvinders erfaringer med beskæftigelsesindsatsen</p>	<p>Har du deltaget i aktiverings tilbud i Jobcenter Aarhus?</p> <p>Hvordan har det været for dig at deltage i aktiveringstilbud i Jobcenter Aarhus?</p> <p>Har det været meningsfuldt for dig at deltage i aktiveringsforløb i Jobcenter Aarhus?</p> <p>Har du takket nej til en jobmulighed eller aktivitet på grund af geografisk afstand?</p> <p>Har du følt at blive anerkendt og forstået af din sagsbehandler og har det haft betydning for din motivation for at gå mere aktiv ind i et aktiveringsforløb?</p> <p>Hvis du skulle komme med et forslag til din sagsbehandler, som handler om hvordan du bedst kunne blive integreret i det danske</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Hvis ja</i> • I hvilke – sprogundervisning, virksomhedspraktik, løntilskud? ➤ Kan du fortælle om de gode oplevelser og hvad det skyldes? ➤ Kan du fortælle om de dårlige oplevelser og hvad det skyldes? ➤ Hvad har du fået ud af at deltage i et aktiveringsforløb? • Har det hjulpet dig med at få arbejde? • Føler du dig mere integreret i det danske samfund? ➤ Har de været gode til at lytte til dig? ➤ Har de været gode til at tage hensyn til dine behov, ønsker og situation?

	<p>samfund – hvilken vej, ville du så foreslå og hvilke slags arbejde skulle anerkendes som formelt arbejde?</p>	
<p>Tema 6</p> <p>Mediatorens positive indvirkning på bolig-sociale indsatser</p>	<p>Har mediatorerne i lokal området haft en afgørende betydning i forhold til din motivation for at deltage i de forskellige boligso-ciale indsatser.</p> <p>Har mediatorsens etniske baggrund haft betydning i forhold til at forstå betydningen og vigtigheden af at deltage aktivt i de sociale indsatser?</p> <p>Kunne du forestille dig, at det kunne være relevant for dig, at mediatorer blev mere fremtrædende i forhold til at støtte dig i kontakten med Jobcenter Århus?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Har de været gode til at lytte til dig? ➤ Har de været gode til at tage hensyn til dine behov, ønsker og situation? ➤ Har mediatorer gjort, at du har følt, at det er lettere at forstå og indgå i det danske samfund og arbejdsmarked? ➤ Er det specielt sprogligt, religiøst eller etnisk faktor, der spiller ind – når du siger det? ➤ Vil det give dig større motivation og lyst til at blive mere aktiv aktivitets- og arbejssøgende?
<p>Afsluttende spørgsmål</p>	<p>Har du yderligere kommentarer, spørgsmål eller andet, som du gerne vil fortælle mig?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tror du på, at du kunne blive bedre integreret i det danske samfund, hvis de lokale aktiviteter blev mere anerkendt i samfundet? ➤ Hvordan påvirker den offentlige debat dit forhold til det danske samfund og din motivation for at komme i arbejde?